

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917.

Andra kammaren.

Nr 68.

Torsdagen den 31 maj, e. m.

Kl. 7,30 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning bankoutskottets utlåtande, nr 53, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner och understöd å allmänna indragningsstaten.

Punkterna 9—14 föredrogos var efter annan; och blevo utskottets i dessa punkter gjorda framställningar av kammaren bifallna.

§ 2.

Härefter föredrogos vart för sig

bankoutskottets utlåtande, nr 55, i anledning av militieombudsmannens framställning angående förhöjning av anslaget till befordrande av göromålens gång vid militieombudsmansexpeditionen m. m.; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till en extra tjänsteman hos lantbruksstyrelsen samt till jordbrukskonsulenter och jordförmedlingsbyråer; och

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökat statsbidrag till lantbruksskolor ävensom två i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 3.

Vid nu skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring åt lärare vid lantmannaskolor ävensom tre i ämnet väckta motioner begärdes ordet av

Ang. tillfällig löneförbättring åt lärare vid lantmannaskolor.

Ang. tillfällig
löneförbät-
ring åt lärare
vid lantman-
skolor.
(Forts.)

Herr von Sneidern, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Innan kammaren går att besluta i detta ärende, må det tillåtas mig att yttra några ord, med anledning därav att utskottet avstyrkt en motion som jag och ett par av kammarens ledamöter här väckt.

Vi hava önskat, att lantmannaskolornas lärare skulle, jämte vad dem tillkomma för den ordinarie kursen, även erhålla ett belopp av 100 kronor för deras tjänstgöring vid lanthushållsskolor. Nu tillkommer dem ett belopp av 100 kronor för en andra årskurs vid lantmannaskola, men vi önska, att samma belopp skall utgå, då de i stället tjänstgöra vid lanthushållsskolan. Enligt vår uppfattning vore detta endast en konsekvens av det beslut som kammaren förut fattat beträffande folkhögskolorna. Vid folkhögskolorna erhålles nämligen ett dylikt tillskott på 100 kronor, då lärarna hålla en sommarkurs, vanligtvis kvinnlig. Nu veta vi, att folkhögskolan och lantmannaskolan arbeta parallellt med varandra. Ofta hava de gemensamma lokaler och arbeta fullt och helt tillsammans. Med det förslag som nu föreligger skulle förhållandet bli det, att en folkhögskollärare får ersättning för den ordinarie kursen och även en extra ersättning för den kvinnliga kursen under sommaren, under det att hans kamrat vid lantmannaskolan får krigstidstillägg för den ordinarie kursen, men när han sedan övergår till lanthushållsskolan, får han icke något tillägg. Enligt min uppfattning är detta en påtaglig orättvisa och inkonsekvens. Nu skulle man möjligen kunna säga, att konsekvensen bevaras, därigenom att lantmannaskolornas lärare erhålla ett dylikt tillägg, då en andra årskurs hålles vid skolorna. Ja, detta är riktigt, men faktiskt är det endast formellt riktigt, ty att denna andra årskurs hålles vid lantmannaskolan är icke någon regel utan tvärtom ett undantag. Jag tror, att det faktiskt icke finnes någon sådan andra årskurs annat än vid *en* lantmannaskola, nämligen vid den i Kristianstads län. I regel torde det faktiskt vara så, att lantmannaskolorna hava en lanthushållskurs under sommaren, där dess lärare då tjänstgöra.

Nu har utskottet sagt, att det icke kan biträda motionen, därför att det i regel är en mycket kort tid, varunder dessa kurser pågå. Då vill jag nämna, att dessa kurser pågå precis lika lång tid som sommarkurserna vid folkhögskolorna, d. v. s. mellan 12 och 16 veckor. Det är således fullkomligt identiska saker, men de hava här behandlats på olika sätt, så att lärarna vid lantmannaskolorna komma att gå förlustiga det tillägg som folkhögskolans lärare få.

Nu är läget emellertid det, att vi hava hela jordbruksutskottet emot saken, och vi hava ju haft den erfarenheten, att i frågor av denna art, då det gäller krigstidstillägg, vill kammaren icke gärna ge sig in på att skaffa sig ett omdöme avskilt från utskottets, utan kammaren följer utskottet mycket troget. Då jag icke har någon förhoppning, att i detta fall något undantag skall göras, så skall jag icke framställa något yrkande, utan vill endast till protokollet hava antecknat de synnerligen goda skäl, som verkligen hava förelagat för denna motion.

Härpå anförde

Herr Hamilton: Herr talman! Jag har biträtt utskottets beslut och icke reserverat mig av det skäl, att jag ansåg, att detta utskottets beslut borde bringas i överensstämmelse med statsutskottets förslag rörande folkhögskolorna. Att så bör ske, har andra kammaren tillkännagivit, då den följt statsutskottet och avslagit jordbruksutskottets förslag rörande stipendier till elever vid lantmannaskolor och lantbruksskolor.

Jag ber att få fästa den siste aktade talarens uppmärksamhet på att en lantmannaskola och en lanthushållsskola äro två skilda skolor och att statsutskottets förslag innebär, att en lärare vid en folkhögskola, som för att få lönetillägg skall undervisa i femton timmar, icke får dela denna undervisning t. ex. på en folkhögskola och en lantmannaskola, vilka skolor i allmänhet äro förenade. Jag beklagar verkligen, att andra kammaren i dessa förslag följt statsutskottet. Jag tror, att fackkunskapen, då det gäller skolorna på vår landsbygd, finnes hos jordbruksutskottet och icke hos statsutskottet. Jag säger detta i min egenskap av ordförande i styrelsen för en folkhögskola, en lantbruksskola, en lantmannaskola och en lanthushållsskola, och det är såsom sådan jag beklagar det beslut som såväl statsutskottet som också jordbruksutskottet kommit till.

Som frågan nu ligger och efter det beslut som kammaren en gång fattat, kunna vi, hur beklagligt det än är, nu icke göra annat än att bifalla jordbruksutskottets nu föreliggande förslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Jordbruksutskottets härefter föredragna utlåtande, nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ökat arbetsbiträde hos lantmåteristyrelsen blev av kammaren godkänt.

§ 5.

Vidare föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lantbruksinstitutet vid Ultuna samt lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp ävensom en i ämnet väckt motion; och yttrade därvid

Ang. anslag till lantbruksinstitutet vid Ultuna och Alnarp.

Herr Björck: Herr talman, mina herrar! När för en del år sedan några hantverkare i en av de städer jag har äran representera annekterade titeln professor, så väckte det på många håll förvåning och en viss indignation. Under de sista åren har man kunnat konstatera, att man mer och mer gått fram på den vägen att utvidga professorsområdet, och jag tror, att man därvidlag är inne på en väg som, om man fullföljer den, kommer att leda ut dit man kanske icke egentligen önskar att den skall gå.

Ang. anslag
till lantbruks-
institutet vid
Ultuna och
Alnarp.
(Forts.)

Nu är det tyvärr ingenting att göra åt saken i detta speciella fall, då det utlåtande som föreligger är fullkomligt enhälligt, men jag tror, att det är nödvändigt att rikta uppmärksamheten på de betänkliga konsekvenser som denna utvidgning av professorstitelns användning kan föra med sig. Det är ju så, att börjar man införa professurer vid lantbruksinstitutet, så är steget icke långt till att man även börjar yrka på att denna titel skall vinna insteg t. ex. vid högre lärarinneseminarier och andra därmed jämförliga läroanstalter, där en i viss mån kvalificerad undervisning meddelas. Då det nu emellertid är så, att utskottet är fullständigt enhälligt och löne-regleringskommittén förut också varit överens om att förändra dessa lektorat till professurer, och saken sålunda praktiskt taget är avgjord, tror jag, att man i alla fall bör fästa uppmärksamheten på att det för framtiden är nödvändigt, att man också ser till, att vid tillsättningen av ifrågavarande tjänster tillämpas de grundsatser som äro gällande för de professurer som man ursprungligen har haft att räkna med. Det har eljest varit en tendens, synes det mig, att vid dessa sekunda professurer, som det här gäller, skjuta undan de rent vetenskapliga meriterna till förmån för meriter av annat slag. Jag vill erinra t. ex. om tekniska högskolan och andra anstalter, som på de sista åren genomgått en utveckling av motsvarande slag, som nu är fallet med Ultuna och Alnarp. Det kan icke nog inskräpas, huru viktigt det är, att vid dessa tillsättningar lärdomsmeriter få lov att fälla utslaget, så att man icke gent emot dem tillåtes spela ut befodringsgrunder av annat slag, såsom det otvivelaktigt varit en tendens att göra.

Det är dessa synpunkter som jag ansett mig böra i detta sammanhang framföra utan att i det läge som frågan har framställas något bestämt yrkande.

Herr Nilsson i Kabbarp: När den föregående talaren icke framställde något yrkande, är det väl icke behöfligt att inlåta sig på någon egentlig argumentering emot den tankegång, som denne talare framställde. Jag tror emellertid, att han hyser oberättigade farhågor. Jag tror icke, att den omständigheten, att man upphöjer dessa lektorer till professors värdighet och avlöning skall behöva medföra några konsekvenser av den art, som talaren nämnde. För min del är jag övertygad om, att detta steg är väl motiverat. Det arbetas vetenskapligt vid dessa institut liksom vid universitetet och högskolor i allmänhet, och undervisningen pågår på samma sätt som vid högskolorna med föreläsningar och tentamina. De lärjungar, som handledas här, hava nått en rätt mogen ålder, och det är ofta lärjungar, som avlagt studentexamen. Vi skola också komma ihåg, att dessa professorer, om de nu bliva det, icke erhålla så hög avlöning som universitetsprofessorerna. De få nämligen icke mindre än 1,100 kronor lägre avlöning.

Däremot skall jag ytterst gärna understryka det rättmätiga i vad den siste talaren sade i slutet av sitt anförande, nämligen att man för framtiden noggrant bör se till, att man får fullt kompetent

och vetenskapligt utbildat folk, som behärskar sina discipliner väl och därigenom så mycket lättare och mera populärt kan meddela den undervisning, som här skall meddelas.

Jag skall emellertid, herr talman, icke vidare uppehålla mig vid denna sak utan göra ett annat litet påpekande. Det har här av Kungl. Maj:ts föreslagits och av jordbruksutskottet tillstyrkts, bland annat, att professor, som utnämnes att innehava befattning såsom sådan från och med de nya avlöningsstaternas trädande i tillämpning, må för ålderstillägg tillgodoräkna sig den tid, varunder han omedelbart före nämnda tidpunkt innehaft lektorstjänst, i vad denna tid överstiger 10 år. Men beträffande en av dessa lektorer, nämligen den i punkten b) omnämnda lektorn vid Ultuna lantbruksinstitut Ullberg, har utskottet på föranledande av enskild motion föreslagit, att han, om han utnämnes till professor, skall äga att för erhållande av ålderstillägg tillgodoräkna sig jämväl den tid, varunder han innehaft adjunktstjänst vid samma institut, och detta utan gräns. Under det att man för de övriga lektorerna har föreslagit, att de skola endast få tillgodoräkna sig den tid, som överskjuter 10 år, skall denne lektor Ullberg således få tillgodogöra sig hela lektorstiden och dessutom hela den långa tid, han tjänstgjort såsom adjunkt. Han har nämligen tjänstgjort såsom adjunkt från 1892 till 1912. Då beslöt riksdagen att förvandla hans adjunktur till lektorat, och 1913 års riksdag beslöt att låta honom få tillgodoräkna sig tjänstgöringen såsom adjunkt för erhållande av åldersstillägg såsom lektor. Att utskottet sålunda förfarit på olika sätt beträffande flertalet lektorer å ena sidan och lektor Ullberg å andra sidan innebär i varje fall en formell oegentlighet, som ser allt för illa ut och icke bör få passera. I själva saken har jag ingenting att anmärka. Utskottet har vidtagit denna åtgärd, för att Ullberg skall få det enda ålderstillägg, som han kan få såsom professor, ifall han blir utnämnd. Detta har jag, som sagt, ingenting emot, och jag vill därför föreslå, att detta moment b) erhåller följande ändrade lydelse: »att riksdagen måtte — — b) medgiva, att lektorn vid lantbruksinstitutet vid Ultuna P. E. Ullberg, om han utnämnes att från och med den nya statens ikraftträdande vara professor vid institutet, må för erhållande av ålderstillägg till lönen tillgodoräknas jämväl den tid, varunder han omedelbart före nämnda tidpunkt innehaft ordinarie lärarbefattning vid institutet, i vad denna tid överstiger 10 år». Då blir det formell överensstämmelse med det övriga.

Jag skall således, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag med den ändring i mom. b), som jag nu nämnt.

Herr Hamilton: Av praktiska skäl, har utskottet varit med om Kungl. Maj:ts förslag att tilldela lärarna vid lantbruksinstitutet professorstitel, och dessa praktiska skäl hava nu blivit berörda av den siste talaren. Jag måste likväl inlägga en gensaga mot herr Björcks yttrande. Jag är rädd för, att det är något av »envie de métier», som förestavar, att professorerna vid universite-

Ang. anslag
till lantbruks-
institutet vid
Ultuna och
Alnarp.
(Forts.)

Ang. anslag
till lantbruks-
institutet vid
Uttuna och
Alnarp.
(Forts.)

ten icke äro belåtna med att lärarna vid lantbruksinstitutet få denna titel. Men, herr Björck, vi måste dock erkänna, att jordbruksläran har blivit en vetenskap, att dessa lärare vid lantbruksinstitutet undervisa i vetenskapliga ämnen, och även att lärjungarna studera vetenskapligt. Jordbruksläran är en vetenskap numera, som kanske gagnar såväl fosterlandet och dess invånare som mänskligheten lika mycket som någon annan vetenskap, ty den har stor praktisk betydelse.

Jag har, herr talman, sedan jag sagt dessa ord till herr Björck, intet annat yrkande att göra än om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det av herr Nilsson i Kabbarp under överläggningen gjorda yrkandet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 6.

Härefter föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig avlösningsförbättring för vissa lantmätare ävensom en i ämnet väckt motion; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 7.

Ang. den försvarsfientliga
agitationen.

Till avgörande förelåg nu lagutskottets utlåtande, nr 53, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder mot den försvarsfientliga agitationen.

I två till lagutskottet remitterade motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 49, av herr *Clason m. fl.* och den andra inom andra kammaren, nr 168, av herr *Lindman m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t efter verkställd allsidig utredning angående beskaffenheten och omfånget av den i landet bedrivna försvarsfientliga agitationen ville för riksdagen framlägga förslag till den lagstiftning och de övriga åtgärder, som kunde vara erforderliga för att förebygga den fara för rikets värnkraft, som en dylik agitation funnes kunna innebära.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade likväl avgivits

av herrar *Petersson* i Lidingö villastad, *Gezelius, Dahl, von Sydow, Tisell, Fant, Gustafsson* i Örebro och *Holmdahl*, vilka hemställt, att ovanberörda motioner måtte av riksdagen bifallas; samt av herr *Lindhagen*, som med ett särskilt uttalande beträffande utskottets motivering hemställt om avslag å motionerna.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst yttrade

Ang. den försvarsfientliga agitationen.
(Forts.)

Herr H o l m d a h l: Herr talman, mina herrar! Då vi i fjol här behandlade frågan om lagstiftningsåtgärder mot den antimilitaristiska agitationen, tillät jag mig uttala min förvåning över, att det liberala partiet, som förr visat förståelse för den fara, som denna agitation innebär, och en klar uppfattning om statens plikt att gripa in för att avvärja denna fara, under senare tider helt anslutit sig till det socialdemokratiska partiets non-possumus-politik. Detta mitt uttalande föranledde från herr Edéns sida ett svar, som visserligen icke innebar något tillmötesgående gentemot kravet på lagstiftningsåtgärder, men som i alla fall var ägnat att väcka en viss tillfredsställelse. Herr Edén förklarade nämligen, att han och hans partikamrater djupt ogillade och beklagade en sådan agitation, som kunde lända till men för vårt försvarsväsendes styrka och för vårt lands förmåga att försvara sin självständighet. Han förklarade vidare, att han var villig, i den mån han förmådde, att göra vad som verkligen kunde göras för att motarbeta denna agitation, dock tillade han, att han icke hade någon tilltro till skärpta strafflagsbestämmelser.

Dessa herr Edéns uttalanden voro ju ägnade att väcka förhoppning om tillmötesgående och samverkan från det liberala partiets sida, då denna fråga nu fördes fram i en annan form. då det icke längre var fråga om att godtaga av motionärer formulerade lagbestämmelser utan endast gällde en allsidig utredning och eventuellt därpå grundade åtgärder. Desto större blir besvikelsen, då man finner, att icke blott de socialdemokratiska utan även de liberala ledamöterna inom lagutskottet ställt sig helt avvisande mot motionärernas hemställan och icke ens kunnat sträcka sig så långt som att vara med om den utredning, som motionärerna ifrågasatt. Man hade väl ändock kunnat förvänta, att några mera vägande invändningar icke skulle kunna göras mot motionärernas hemställan — åtminstone icke från försvarsvänligt håll. Att däremot motionen skulle röna ett kraftigt och bestämt motstånd från deras sida, som av princip äro antimilitarister, var ju vad man kunde förutse. Ty en utredning, som ytterst syftar till ett stävande av den antimilitaristiska agitationen, kan man näppeligen förvänta någon anslutning till från deras sida, som i likhet med herr Lindhagen i antimilitarismen se mänsklighetens enda hopp, och som anse, att den bör stödjas i sin viktiga uppgift att rädda oss alla från andlig förkrympning och ekonomisk undergång. Men denna ytterligt gående uppfattning — förmodar jag — delas icke av flertalet av de liberala och socialdemokratiska partiernas ledamöter. Även från deras sida har ju lagts i dagen en viss försvarsvilja, och det är därför, som jag har svårt att förstå, huru man kan i denna fråga intaga en negativ ståndpunkt. Ty har man en verklig försvarsvilja, kan man väl ändå icke med likgiltighet åse, huru det försvar, som vi äga, och på vars tillkomst och utveckling vi offrat och offra betydliga belopp, systematiskt undergräves och så småningom bringas därhän, att vi i farans stund icke kunna lita på dem, som då skola utgöra landets skydd.

Ang. den för-
svarsfientliga
agitationen.
(Forts.)

Skall man nu bedöma vänsterpartiernas ställning till den antimilitaristiska agitationen efter det utlåtande, som lagutskottet presterat, kan man näppeligen få någon annan uppfattning än att dessa partier med fullständig likgiltighet äse denna agitation. Ty vad innehåller detta utskottsutlåtande? Jo, det innehåller först och främst ett upprepande av alla de erinringar och alla de anmärkningar, som under senaste åren framställts mot de då framlagda lagförslagens verkliga eller förmenta brister. Det ger vidare uttryck för utskottsmajoritetens ängslan för det missnöje, som några kraftigare åtgärder skulle kunna uppväcka hos dem, som driva denna samhällsfarliga agitation. Och vidare: under det man föregående år förebrått motionärerna, att de vågat sig på att utforma de lagbestämmelser, som de ansett erforderliga, förklarar man nu, att man icke kan vara med om några som helst åtgärder, därför att motionerna icke kommit fram med några nya positiva uppslag. Slutligen förklarar man, att några åtgärder till skydd för den militära uniformen kan man under inga förhållanden vara med om. Ja, detta är i huvudsak vad detta märkliga utskottsutlåtande innehåller.

Vad man emellertid saknar i detta utlåtande är varje antydan om att hos vänsterpartierna finns någon förstäelse för den fara, som denna agitation innebär för vår värnpliktiga ungdom och vårt lands försvar. Vad man vidare saknar är också varje antydan om att det är en statsmakternas plikt att se till, att denna fara avvärjes. Och dock är det just dessa omständigheter, som äro det väsentliga i denna fråga och som väl hade varit värda någon uppmärksamhet från utskottsmajoritetens sida. Man kan med skäl fråga: vad är anledningen till denna likgiltighet, som sålunda från vänsterpartiernas sida visas denna agitation och som står i så skarp kontrast till den ståndpunkt, som det liberala partiet förut intagit? Att en antimilitaristisk agitation bedrivs och sedan ett par decennier tillbaka bedrivits i vårt land, har icke på något håll bestritts och kan helt enkelt icke bestridas, ty faktiska förhållanden kunna icke gärna bortresoneras. Det är icke heller härpå, man grundat sitt motstånd. Då man icke vågat sig på att förneka tillvaron av en antimilitaristisk agitation, har man i stället sökt bagatellisera och underskatta verkningarna av densamma. Jag behöver i detta avseende endast hänvisa till vad som förekommit under debatterna de två senaste åren, då denna fråga varit föremål för riksdagens behandling. Vid 1915 års riksdag yttrade en socialdemokratisk ledamot av lagutskottet, att den antimilitaristiska agitationen icke hade varit av den allvarliga natur, att man behövde taga det steg, som då ifrågasattes, nämligen införande av straffbestämmelser för agitation bland samlat krigsmanskap och värnpliktiga. Samma ärade ledamot förklarade i föl, att de då ifrågasatta lagstiftningsåtgärderna voro obehövliga och överflödiga. I samma riktning uttalade sig i föl i första kammaren en liberal ledamot av lagutskottet. Han förklarade, att det bedrevs en stark övertro beträffande allvaret och verkningsfullheten av denna — såsom han uttryckte sig — uppblåsta frasagitation. Förhåller det sig nu så, som dessa utskottsledamöter velat göra gällande?

Är verkligen den antimilitaristiska agitationen i sina yttringar endast en upplåst frasagitation? Och är den i sina konsekvenser av den oskyldiga natur, att man såsom dessa utskottsledamöter tyckas vilja rekommendera, kan slå sig till ro och med armarna i kors åse, huru agitatorerna fritt driva sitt spel? Jag tror icke, att någon, som haft tillfälle att följa denna agitation på närmare håll, eller som utan förutfattad mening vill undersöka förhållandena, med gott samvete skall kunna ge ett jakande svar på dessa frågor. Redan den utredning, som förelåg i fjolårets och nu föreligger i årets motion, visar, att här existerar en verklig samhällsfara. Agitationen inkränker sig numera icke till enstaka fall. Den antimilitaristiska instruktion, som återges i motionen, visar huru planmässigt organiserad denna agitation är, och huru systematiskt man går till väga då det gäller att infånga och bearbeta offren för densamma. På varje plats, där ett regemente eller militär trupp är förlagd, skall, enligt instruktionen, bildas en socialdemokratisk ungdomsklubb, vars förnämsta uppgift är den antimilitaristiska agitationen, och enligt instruktionen åligger det distriktsstyrelserna att hålla sin hand över att denna agitation blir fullt effektiv. Det föreskrives vidare i denna instruktion, att då en militär klubbledamot beger sig till ett möte eller samkväm, skall han medtaga sin värvade kamrat, och huru denne därvid skall bearbetas, framgår av följande passus i instruktionen: »Blir umgänget förtroligt, ska agitationen helt säkert lyckas. Det vill säga att upplysa de fast anställda militärerna om militarismens uppgift i klasskampen o. s. v. och på detta sätt bringa honom att efter tjänstetidens slut avbryta den militära banan och inte låta locka sig att kvarstå i det militära eländet under förespeglningar om förmånliga befälsposter.

Då det givetvis inte är möjligt att i denna instruktion ingå på detaljer, emedan strafflagarna och tryckfriheten lägger svåra hinder i vägen för en offentlig agitation, är här sagt endast det huvudsakligaste som kan göras i den antimilitaristiska agitationen. De respektive antimilitaristkommittéerna bör därför komplettera denna med de medel och åtgärder, som allvarligt prövade visa sig gagneliga i agitationen mot militarismen.»

I en annan instruktion föreskrives, att det skall föras en fullständig matrikel över dem, som varje år fullgöra sin värnplikt. Dessa skola omhändertagas av en särskild antimilitär-kommitté, som har att bedriva en energisk agitation genom utdelandet av skrifter med antimilitaristiskt innehåll.

Under senare tid har man i tidningspressen sett omtalas, att här i huvudstaden skulle bildats ett arbetarnas och soldaternas råd, vars förnämsta uppgift — om man får tro tidningarnas utsago — skulle vara att bedriva antimilitaristisk agitation. Man ser sålunda, att ingenting uraktlåtits för att organisera denna agitation och göra den så effektiv som möjligt, och sorgligt nog har den haft åsyftad framgång. En agitator uttalar sig i tidningen Brand för i fjol på följande sätt: »Till den övertygelsen kom vi alla, att med litet god vilja bland beväringen är militarismen ej mycket värd. Det ha vi

Ang. den försvarens viktigaste agitationen.
(Forts.)

Ang. den försvarsfientliga agitationen.

(Forts.)

bevis på.» Men även utan detta sanningsvittne ha vi nog tyvärr även andra bevis på att denna agitation haft åsyftad framgång. De uttalanden, som gjorts av underbefälet vid ett flertal av våra regementen, och som återfinnas i motionen, tala i detta avseende ett tydligt språk. Dessa uttalanden visa att det här är fråga om en systematisk förföljelse av vårt underbefäl — en förföljelse som tager sig uttryck i smädelser och våldshandlingar på gator och andra offentliga platser i uppenbart syfte att göra militärlivet så outhärdligt som möjligt och tvinga dem att återgå till det civila livet. De upprörande skildringar, som föreligga i de vid motionen fogade bilagorna, är jag i tillfälle att komplettera med andra dylika skildringar från vår kustflottas Göteborgsavdelning, och jag skall tillåta mig att här återge några uttalanden av vederbörande befäl och underbefäl.

Avdelningschefen skriver på följande sätt: »Besättningarna å Göteborgsavdelningen, företrädesvis underbefäl av manskaps grad, hava under permission i Göteborg jämt och samt blivit utsatta för förolämpningar och överfall från den civila ungdomen i land, och synes detta till stor del hava sin grund i en planlagd antimilitaristisk propaganda, varom den förre avdelningschefen i sin tid rapporterade till Konungen.

Även till mig ha från underofficerare och manskap inkommit upprepade rapporter om att de ej fingo gå i fred, då de uppträdde uniformerade i land, och anhöllo att under permission få använda civila kläder.

Med anledning härav lät jag å pansarbåtarna verkställa undersökning härom, och har jag härmed äran överlämna avskrift av rapporterna i frågan.

Till Göteborgs stads polismästare har jag desslikes anmält förhållandet med begäran, att han ville vidtaga åtgärder för att skydda de uniformsklädda, men förklarade han sig härvidlag föga kunna uträtta.

Tyvärr torde han nog hava rätt, till skam för ett ordnat samhälle och till allvarlig skada för vårt lands värnkraft.

Givet är, att om den från ungsocialistiskt håll planlagda försvarsfientliga praktiken fortfarande oinskränkt får bedrivas, kommer detta att högst väsentligt försvåra stammens och underbefälsrekryteringen, vilket åter i sin mån nödsakar staten att, så länge den anser sig böra äga ett försvar, öka sina utgifter för anskaffandet av behövlig värvad personal.»

Chefen på pansarbåten Svea skriver: »Enär det upprepade gånger inträffat, att personalen från pansarbåten Svea blivit under vistandet i Göteborgs stad särskilt under den mörka delen av dygnet antastad och okvädad av yngre civila manspersoner, har jag ansett det vara min plikt att söka utreda de närmare förhållanden, varunder anförda trakasserier ägt rum. I närlagda bilaga finnes i sammandrag återgivet resultatet av den gjorda utredningen. Förolämpningarna synas oftast hava gått ut över fartygets korpraler, vilka äro lätta att särskilja från övrigt manskap på grund av deras i ögonen fallande grad- och kompetenstecken.

Nu vill jag i samband härmed särskilt framhålla, att fartygets korpraler, som i nära 1 1/2 år stått under mitt befäl, städse ådagalagt ett synnerligen gott uppförande och mycket sällan låtit komma sig några förseelser under landpermission till last. Man torde härav obetingat kunna draga den slutsatsen, att dessa korpraler under sin vistelse i Göteborg på intet sätt uppträtt utmanande eller retat de civila elementen till de begångna förseelserna.

Ang. den försvarsjäsentliga agitationen.
(Forts.)

Redan dessa trakasserier måste anses vara av ytterst pinsam beskaffenhet, men saken är ej slut härmed, utan civila personer finna även tillbörligt att med okvädins- och skymford överösa de militärpatruller, som enligt avdelningschefens befallning vid vissa tillfällen äro beordrade att övervaka ordningen bland avdelningens permitterade, då desamma efter slutad dagspermission återvända ombord. Härvid har ju numera Kungl. Maj:t genom nådig kungörelse av den 9. maj sistförflutet år förordnat angående vissa rättigheter till självförsvaret för militärpatruller gent emot oordningar av här nämnt slag.

Jag kan så mycket mera intyga sanningsenligheten av de här relaterade trakasserier, som jag själv, iklädd uniform, dessvärre personligen varit utsatt för dem. Någon polishjälp stod då ej att få, enär sådan icke fanns inom synhåll.

Enligt mitt förmenande bör ej blott en kraftig uppmaning riktas till Konungens befallningshavande och stadens polismyndighet att i vad på dem beror söka undanröja de påpekade missförhållandena, utan bör jämväl Kungl. Maj:t göras uppmärksam på att en brist i gällande lagstiftning här förefinnes och att densamma snarast bör bli avhjälpt.»

Underbefälet skriver: »Härmed få vi vördsamt meddela de anmärkningar vi ha att anföra mot civila personers uppträdande i land under vår permission i Göteborg.

Vi vilja då härmed anföra, att skällsord såsom 'kommissjude', 'slaktardräng', 'blodsugare' o. d. äro vanliga glåpor, medelst vilka vi bli för det mesta tilltalade, men förekommer dessutom hot- och skymford av mycket grövre beskaffenhet, vilka med tydlig avsikt förekomma för att tillstålla bråk och slagsmål. Ofta händer det även, att de gå rätt emot en och knuffa undan oss, tydligen vetande, att vi ej våga försvara oss eller på något vis försöka hålla på vår rätt, vilket i så fall gäve anledning till stora uppträden och folksamlingar.

Att ovanstående är med sanna förhållandet överensstämmande intyga undertecknade.»

Detta uttalande är undertecknat av 17 underofficerskorpraler och 18 korpraler.

I handlingarna finnas detaljerade beskrivningar på de missfirmelser och det våld som utövats. Jag skall inte trötta kammaren med att uppläsa dem, men jag skulle vilja rekommendera dessa handlingar till genomläsning av dem, som anse, att denna sak icke är av vidare allvarlig beskaffenhet.

Vilken verkan dessa förföljelser haft, framgår av ett officiellt

Ang. den försvarsfientliga agitationen.
(Forts.)

uttalande av sakkunniga, som tillkallats inom lantförsvarsdepartementet för utredande av frågan om volontärrekryteringen. Detta uttalande, som avgavs i början av innevarande år, är av följande lydelse: »Den för närvarande mest inverkan orsaken till rekryteringssvårigheterna, särskilt vid vissa truppförband, torde vara den år från år tilltagande försvarsfientliga agitationen. Det låter sig direkt påvisa, att vakansernas antal är väsentligt större vid truppförband, förlagda uti sådana delar av landet, där man vet att dylik agitation i större omfattning bedrivs. Särskilt torde den omständigheten, att rekrytering ur de värnpliktigas led så ytterst sällan förekommer, till mycket stor del kunna skrivas på denna agitationskonto.»

Förföljelserna ha emellertid icke inskränkt sig till underbefälet, de ha i ganska stor utsträckning förekommit även gentemot vår armés officerare. Jag har blivit satt i tillfälle att taga del av yttranden angående officersrekryteringen, som på sista tiden inkommit från 18 regementschefer till inspektören för infanteriet. Jag skall här tillåta mig återge några av dessa uttalanden. Så skriver chefen för Hallands regemente: »I hög grad ägnad såväl att påskynda officerares avgång ur aktiv tjänst som att inskränka antalet lämpliga officersaspiranter äro de otrevliga, mången gång olidliga förhållanden, under vilka officeren, liksom militärbefälet i allmänhet, har att förrätta sin tjänst. Bland de värnpliktiga, för vilkas stora massa känslan av förpliktelse mot fosterlandet är ytterst svag eller alldeles saknas, och vilka sålunda med likgiltighet eller ovilja underkasta sig tjänstetvånget, får antimilitaristisk agitation obehindrat bedrivas till följd av saknaden av emot en sådan verksamma straffbestämmelser. Truppens liknöjdhet, redan den tung nog och försvårande för utbildningsarbetet, ej blott ökas utan övergår i många fall till medveten obstruktion. Befälet utsättes för en mångfald obehag från ej blott de värnpliktigas sida utan ock från vissa civila samhällslager.»

Chefen för Jönköpings regemente skriver: »Slutligen torde orsaken till den minskade anställningen av officersaspiranter i mycket hög grad få tillskrivas den antimilitaristiska agitationen. På vissa håll inom landet torde densamma hava tagit sådana former, att den utgör ett direkt personligt obehag för officeren i uniform. Men även där rörelsen icke framskridit så långt, verkar den nedstämmande, försvårar utbildningen och disciplinens vidmakthållande samt undergräver förtroendet mellan befälet och de värnpliktiga. Det fordras hos officeren bergfast tro på betydelsen av den sak han arbetar för och en bergfast vilja att söka övervinna de svårigheter, som genom den antimilitaristiska agitationen skapats, för att hos honom bibehålla arbetsglädje. Där nämnda egenskaper icke äro för handen, där uppspirar olust för tjänsten. — I korthet sagt: den antimilitaristiska agitationen har skapat en stämning av olust för officersyrket, en stämning kanske ännu svag, men som — om dess orsaker ej avlägsnas — kommer att växa.»

Chefen för Kalmar regemente skriver: »Den mest betänkliga

anledningen till officersrekryteringens tillbakagång är emellertid säkerligen den genom energisk antimilitaristisk agitation astadkomna undermineringen av officerens sociala ställning i förhållande till andra samhällsmedlemmar. Det bör icke giva anledning till förvåning, om en ung man avstar från sin önskan att bli officer, då han erfar, att endast bärandet av tjänstedräkt är tillräckligt att på allt flera platser av vårt land blottställa honom för hån, ökväldinsord och nedspottning från vissa medborgargrupperns sida.»

Ang. den försvarsfientliga agitationen.
(Forts.)

Chefen för Södermanlands regemente skriver: »På senare tider har officerens ställning allt mer och mer försvarats såväl i hans förhållande till den civila allmänheten som ock i viss mån till den militära truppen. Anledningen härtill är med säkerhet att finna uti den antimilitära agitationen. Längre har den fått utså sina förgiftade frön såväl bland den civila ungdomen som ock bland de värnpliktiga. Men sådan hänsynslöshet, varmed den i nuvarande tid bedrivs, mången gång opåttalt från myndigheternas ingripande, har man aldrig förr bevittnat. Och visst är, att den i sina verkningar mest går ut över officerarna, nedrivande deras auktoritet och anseende. Man kan förstå, att officeren kan för sin person föredraga både skymford och förhatliga tillmälen, men han måste i sitt innersta uppresas mot dylika, då de rikta sig mot den hittills aktade tjänsteställning han bekläder eller den ämbetsdräkt han bär. Det ser ut, som om den tendensen skulle få göra sig gällande, som går ut på att officeren även i senare fallet måste stå maktlös. Det fordras ovillkorligen lagliga åtgärder, som skydda officeren i hans ämbetsställning mot förnedrande skymf och hån.»

Chefen för Hälsinge regemente skriver: »En annan anledning till den minskade frekvensen till officersbanan är utan tvivel att söka uti den mot försvarsväsendet fientliga stämningen inom de mindre bildade folklagren och vilken särskilt riktar sin udd mot officerarna. Förmismelsen härav är lika stark i olika landsändar. Inom Gävleborgs i. o. och särskilt i trakten av I. 14:s förläggningssort är hätskheten inom dessa befolkningslager mot befälet i allmänhet och officerarna i synnerhet särskilt starkt framträdande. Man må ej förvåna sig över att mången finner sitt uppfostrarekall otacksamt, då han, iförd sin tjänstedräkt, ej går fri från att ständigt bli antastad och å ryggen höra skymfliga tillmälen och hotelser. Man frågar sig efter ett botemedel häremot. Skall man vänta på en s. k. 'allmän upplysning' så får man vänta förgäves, ty den stigande folkupplysningen har hittills gått hand i hand med en stigande förvildning av rätts- och samhällsbegreppen.

Då på övertygelsens väg under nu rådande förhållanden säkerligen intet står att vinna, synes ej annat medel återstå än skärpta straffbestämmelser, ägnade att drabba såväl tillskyndare som gärningsmän. I sådana fall, då ren slyngelaktighet kunnat konstateras och inga förmildrande omständigheter kunnat åberopas, bör spöstraffet åter komma till heders.»

Chefen för Västerbottens regemente skriver: »Jag vill då först på det kraftigaste understryka, att den antimilitaristiska propagan-

Ang. den för-
svarsfientliga
agitationen.
(Forts.)

dan, som alltjämt med god framgång pågår i vårt land, verkat att göra officersyrket allt annat än eftersträfvansvärt. En fin och känslig yngling, som känner håg för officersskallet och som äger de bästa förutsättningar att som officer med omdöme och förstånd leda truppens utbildning, måste känna sig avskräckt av att bliva en allas 'strykpojke', varför han i stället väljer ett annat så att säga mera tacksamt levnadsyrke. Ytterligare lagstiftningsåtgärder för tillintetgörande av den antimilitaristiska agitationen skulle helt säkert hava en god inverkan ej allenast på befälsrekryteringen inom armén i allmänhet utan även på officersrekryteringen.»

De övriga tolv regementschefernas uttalanden gå i samma riktning. Jag skall emellertid ej föredraga dem, då jag måhända alltför mycket trötat kammaren med de redan verkställda uppläsningarna.

Kan man nu efter alla dessa uttalanden och vad som i övrigt har förekommit med fog säga, att den antimilitaristiska agitationen icke är av allvarlig beskaffenhet eller att några åtgärder emot densamma icke behöva vidtagas? Talar icke tvärtom allt för att här är verklig fara å färde och att ett ingripande i en eller annan form från statsmakternas sida är av behovet påkallat? Vad som nu här ifrågasättes är ju endast en allsidig utredning angående beskaffenheten och omfattningen av denna antimilitaristiska agitation. Varför motsätter man sig denna utredning? Förhåller det sig verkligen så, som man på vänsterhåll vill göra gällande, att denna agitation icke är av allvarlig beskaffenhet och att några åtgärder icke äro behövliga, ja, då behöver man väl inte frukta denna utredning. Den kommer då endast att bekräfta riktigheten av de uttalanden som gjorts från vänsterhåll. Visar åter denna undersökning, att agitationen är av den beskaffenhet och omfattning, att den utgör en fara för vårt försvar och för vår värnpliktiga ungdoms förledande, ja, då bör det vara en bjudande plikt även för våra vänsterpartier att medverka till att denna fara undanröjes. Ty så länge staten är vad den rätteligen bör vara, en rättsstat, är det också statsmakternas oavvisliga skyldighet att se till att vår värnpliktiga ungdom icke av samvetslösa förledare bringas till att svika sina plikter mot fosterlandet. Så länge vi äga ett försvar, på vilket vi offrat och offra betydande belopp, är det likaledes vår plikt att se till att detta försvar icke undergräves och försvagas. Det är, mina herrar, här fråga om ett statens nödvärn, vars berättigande väl icke borde kunna ifrågasättas av något politiskt parti, som känner sitt ansvar.

Herr talman, jag ber att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till motionen.

I detta anförande instämde herrar *Hellberg* i Lungskile, *Olsson* i Berg, *Berg* i Staby, *von Hofsten*, *Magnusson* i Skövde, *Jeansson* i Kalmar, *Andersson* i Knäppinge, *Jönsson* i Boa, *Lindvall*, *Bengtsson* i Kullen, *Persson* i Fritorp, *Larsson* i Kroken, *Gustafsson* i Örebro, *Welin*, *Jespersion*, *Sommelius* och *Nilsson* i Antnäs.

Herr *Pettersson* i Södertälje: Herr talman, mina herrar!

Den föregående ärade talaren klagade bittert över vänsterpartiernas bristande förståelse för den fara, som den antimilitaristiska agitationen innebär, och över den likgiltighet för vårt försvar, som en sådan bristande förståelse uppenbarar. Så vitt jag kan se, är denna klagan rätt överdriven, ja, obefogad. Åtminstone är jag för min personliga del villig att ge den ärade talaren rätt däri, att här i landet på sista tiden framträtt en försvarsfientlig agitation i delvis mycket aggressiva och motbjudande former. Jag är också villig att medgiva, att i den mån agitationen icke riktar sig mot krigskulturen över huvud taget, utan emot vår egen försvarsorganisation, är den en fara för vårt land, vilken bör på ett förståndigt sätt motarbetas.

Ang. den försvarsfientligt agitationen.

(Forts.)

Om orsakerna till den rörelse, varom här är fråga, kunde ju vara rätt mycket att säga. Men då tiden nu är dyrbar, skall jag för min del inskränka mig till att endast uttala en förmodan, att ett parti, som den ärade talaren och de ärade motionärerna tillhöra, genom det sätt, på vilket det drivit sin försvarsrörelse, icke är alldeles utan skuld till, att vi ha så många frenetiska antimilitarister. Den saken vill jag dock icke nu upptaga till närmare diskussion, utan lämnar, som sagt, obestriff, att det finnes en antimilitaristisk propaganda, delvis av farlig art. Men jag vill fråga: äro verkligen våra myndigheter så fullständigt blottade på medel att verksamt bekämpa denna propaganda, att det nu skall behövas, att riksdagen skriver till Konungen och anhåller om en utredning, huru vi skola kunna få ännu skarpare vapen att sätta i myndigheternas händer? Låtom oss tänka efter! Det är icke länge sedan vi hade anledning att här diskutera den lag, som säger, att den, som offentligen uppmanar eller genom prisande av brottslig handling etc. söker förleda annan till brott, så ock den som offentligen uppmanar eller söker förleda annan till ohörsamhet mot lag eller laga myndighet, kan drabbas av straff, som kan uppgå ända till 4 års straffarbete. Detta är ju icke så dåliga vapen. Vi ha vidare för ej så länge sedan stiftat en lag, som ger militärbefälhavare rättighet att förbjuda sitt folk att bevista möten, där han befarar, att de skola utsättas för olämplig propaganda, alldeles oavsett, om han kan vara säker om att några brottsliga företag där skola förekomma. Vi ha vidare samtidigt därmed stiftat en lag, som ger militärbefälhavare rättighet att indraga en skrift, som cirkulerar inom hans truppförband eller på hans fartyg, även om skriften icke bevisligen är brottslig.

Men detta är icke de enda vapen, som vi ha emot denna propaganda. Här har talats om officerare och krigsmän, som blivit fördelade. Vi ha ju gent emot sådana förbrytelser sedan gammalt en strafflag, som belägger med straff misshandel, ärekränkning och missfirmelse av andra medborgare, och vi ha strängare straff för misshandel och missfirmelse av tjänstemän i tjänsteutövning. Jag vädjar till herrarna, huruvida icke ändå denna arsenal, när man mönstrar den, förefaller att vara så pass fullständig, att den borde räcka till.

Det ligger något nervöst i detta krav på, att så fort som man stöter på en företeelse i samhället, som icke är, som det borde vara,

Ang. den försvarsfientliga agitationen.

(Forts.)

eller som kan väcka farhågor i ena eller andra avseendet, skall genast strafflagen skärpas. Även om man kan peka på sådana missförhållanden, som den ärade talaren här framdrog, vill jag påstå, att det icke är skäl till att därför genast ropa på mera polis och strängare strafflagsskydd. Jag vill i det sammanhanget erinra, att det kan hända även andra än militärer, att de bliva utsatta för misshandel och förnärmelse ute på gatorna; sådant kan hända även ledamöter av riksdagen. Det finnes en rörelse i vår tid, som kallas för antiparlamentarism, och den bär också frukter, som icke äro vidare angenäma för dem, som sitta i riksdagen. Det finnes ledamöter av denna kammare, som kunna berätta för talaren, att det hänt, att officerare på gatan här i Stockholm spottat åt dem. Men icke har väl någon däri funnit anledning att föreslå skärpta strafflagar mot den antiparlamentariska agitationen.

Jag har icke deltagit i lagutskottets behandling av detta ärende, men jag vill till alla delar instämma i utskottets uttalande, att motionen har ett drag, som är helt främmande för svensk folkanda och svensk rättsuppfattning. För min del skulle jag vilja tillägga, att motionen luktar *preusseri*, och jag tror, mina herrar, att vi ha allt skäl att vara försiktiga, när det ifrågasättes att införa preussiska metoder i vår lagstiftning.

Jag ber således, herr talman, att få yrka avslag på motionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr *Röing* instämde häruti.

Herr *Liljedahl*: Herr talman, mina herrar! Jag ser nog denna fråga något annorlunda än både utskottsmajoriteten och reservanterna. Det är ju givet, att jag såsom soldat och icke-jurist måste söka de huvudsakliga botemedlen mot detta onda på det arbetsområde, där jag själv är verksam, och jag står liksom den föregående ärade talaren kanska tveksam inför möjligheten, huruvida det är mycket att vinna på lagstiftningens väg, men jag tror ändå, att något kan vinnas.

Den försvarsfientliga agitationen framträder under fyra olika former: för det första såsom en reflexrörelse, en mycket naturlig sådan av faktiska militära missförhållanden. Botemedlet mot denna reflexrörelse ligger helt och hållet inom krigsmakten själv, ty endast där kunna dessa missförhållanden avhjälpas. För det andra framträder denna försvarsfientliga rörelse såsom en skriftlig och även muntlig, fullt organiserad propaganda mot allt, vad försvar heter, en principiell propaganda, och jag skulle vilja tillägga en politisk propaganda. För det tredje framträder denna rörelse såsom en religiös propaganda mot allt, vad försvar heter, och av denna ha vi inom armén ofta haft kännning; vid de flesta och kanske alla regementen har alltid något fall inträffat i form av försvarsvägran. Den frågan har ju också varit före i riksdagen, men kamrarna ha stannat i olika beslut, och riksdagen befinner sig härvidlag i en sådan situation, att den icke utan en utredning tycks kunna komma

ur densamma. För det fjärde framträder denna försvarsfientliga agitation såsom en handgriplig agitation i form av förföljelse och överfall, särskilt riktade mot underbefälet.

Ang. den försvarsfientliga agitationen.

(Forts.)

Jag nämnde, att beträffande den första formen av försvarsfientlig rörelse, som jag kallade reflexrörelse av militära missförhållanden, ligger botemedlet inom krigsmakten själv. Det är alldeles givet, att såsom en människa blir behandlad, sådan blir också hennes känsla gentemot den, av vilken hon behandlas. Det är den lättaste sak i världen att få en svensk trupp disciplinerad, och skapandet av ett gott förhållande mellan trupp och befäl är alldeles säkert det bästa sättet att motarbeta den försvarsfientliga propagandan. Där tror jag befälet kan göra det mesta, ty det beror huvudsakligast på befälet hur disciplinerad en trupp är. Där salunda verkliga missförhållanden äro att finna, där har också befälet att gå till självkritik. Jag har icke nu till uppgift att närmare gå in på denna fråga. Jag skulle endast vilja formulera vad jag tänker med de orden, att man bör föra befäl mera med handen på hjärtat än med fingret på arrestdörren. Efter den grundprincipen bör all undervisning och ledning av de värnpliktiga ske. Men då jag tänker mig en utredning i denna fråga, har jag aldrig föreställt mig en ensidig utredning i den riktning, som motionärerna, vilka dock föreslagit en allsidig utredning, likväl själva synas vilja ha till stånd, utan jag skulle vilja ha en verkligt allsidig utredning, som kunde även tillgodose vad jag skulle vilja kalla mera frisinnade synpunkter. Jag erkänner, att frisinnade synpunkter även finnas inom andra partier än det s. k. frisinnade; verkligt frisinne finns säkerligen inom alla partier mer eller mindre.

Det är en fråga, som jag särskilt tänkt på i detta sammanhang och beträffande vilken jag väckte en motion, då förslaget till ny strafflag för krigsmakten förelades riksdagen. Men denna min motion blev avslagen, ehuru jag tror, att åtskilliga av dess motståndare kommit på andra tankar efteråt. Till uppgiften att fostra trupp hör för det första att vara rättvis och för det andra att vara human, och de två sakerna höra mycket nära tillsammans. Det finns ju alla slags människor i våra kaserner, ungdomar från alla slags hem. Det är många av dessa tjuguaringar, som aldrig i sina hem hört en enda svordom, men de skola nu ligga där i kasern ett helt års tid, och kanske varena kväll få i sina öron dessa råa svordomar och kanske t. o. m. under tjänstgöring. När därför förslaget till den nya strafflagen för krigsmakten var före här i riksdagen, så väckte jag en kompletteringsmotion, som åsyftade att förbjuda svordomar vid *all* tjänstgöring. I § 95 av strafflagen för krigsmakten föreskrives följande: »Stör man gudstjänst vid samlad trupp genom svordom eller oljud eller kommer därvid eljest förargelse åstad, varde belagd med disciplinstraff eller dömd till fängelse i högst sex månader», och sedan står det: »Gör någon förargelse genom svordom eller oljud eller annorledes inför krigsdomstol, dömes till straff, som i 1 mom. sägs». Det är alltså förbjudet och belagt med straff ända upp till fängelse att begagna svordom i

Ang. den försvarsfientliga agitationen.
Forts.)

militär tjänstgöring vid gudstjänst och inför krigsdomstol. Därav följer, att det är *tillåtet* att begagna svordomar vid all annan militär tjänstgöring. Det står i § 96 en föreskrift angående annan militär tjänstgöring, och där är just ordet »svordom» struket. Jag skall här läsa upp paragrafen i fråga; den lyder sålunda: »Var som under tjänstgöring eller eljest i fält, under tåg eller annan färd under militärbefäl eller på sjötåg, i läger kvarter eller vaktrum, inom kasern, fästningsverk, militärhäkte, militärsjukhus, kronans varv, verkstad, förråds- eller tyghus eller eljest inom byggnad eller område, som upplåtits uteslutande för krigsmaktens behov, eller å krigsmaktens fartyg gör oljud eller oväsende» — ordet »svordom» är här struket — »eller annorledes brister i anständigt uppförande eller kommer föregelse åstad, belägges med disciplinstraff.» Jag ville ha in ordet »svordom» även i denna paragraf, men då svarades det mig från de höglärda juristerna inom lagutskottet, att den saken kunde man komma åt i alla fall. Men förhållandet är det, att icke alla vederbörande anse, att en svordom är oljud eller oväsen, utan tvärtom begagnar man själv svordomar, och då finner man sig också i att andra använda sig därav.

Jag skulle i detta fall vilja hänvisa kammarens ärade ledamöter till att begrunda de synnerligen ingående undersökningar, som Svenska Morgonbladet i en serie artiklar gjort angående kasernlivet och andan inom armén. Dessa undersökningar ha varit mycket lärorika ur flera synpunkter, som jag här endast kan antyda. Jag anser denna tidning för Sveriges mest försvarsvänliga tidning, ty det är den enda försvarsvänliga tidning åtminstone här i Stockholm, som vill gå till botten av försvarsfrågan, till den moraliska botten av densamma. Fullt orädd sjunger den ut sin mening både åt höger och vänster.

Nu kommer jag till den andra formen av försvarsfientlig agitation, den s. k. *skriftliga och muntliga agitationen*. Jag tror, att även i fråga om denna militärbefälet kan göra åtskilligt, utan att man behöver anlita strafflagen. Jag erinrar mig, hurusom vid ett tillfälle, då jag själv för en del år sedan låg här i Stockholm, det var för övrigt flere kompanier, såsom garnisonsförstärkning, då de s. k. unghinkarna voro uppe i kasernen och delade ut en mängd flygskrifter åt ungdomarna. Pojkarna voro mycket nyfikna och ville gärna se vad som stod på dessa lappar, men befälhavaren förbjöd dem att ta emot några sådana. Jag kom då på en idé och anhöll hos befälhavaren att tvärtom dessa lappar måtte få delas ut, så att en var kunde få se vad som där stod. Jag anhöll sedan att få samla pojkarna och med dem gå igenom skriften, och denna min anhållan blev beviljad. Jag gick alltså igenom vad som stod på de lappar, som delats ut, och det var den värsta gallimatias, jag läst; på samma sätt förhåller det sig i regel med andra dylika flygskrifter. Jag behövde endast med några enkla kommentarier vägleda pojkarnas tankegång, och sedan voro de icke alls angelägna att få några dylika lappar, och när någon ville sticka dem sådana i händerna, kunde de svara, att »den där smörjan känna vi till». Jag

tror, att en sådan motagitation är nödvändig i vissa situationer och kan leda till goda följder.

Sedan ha vi den *religiösa formen av försvarsfientlig agitation*. Den blundar man ofta helt och hållet för vid dessa frågors behandling. Jag anser emellertid, att den saken är lika viktig som den politiska agitationen, och jag hade tänkt mig, att man vid en allsidig utredning av denna fråga även skulle taga upp den sidan av saken och se till, vad som kan göras gent emot dessa försvarsvägrare, vilka av religiösa skäl, såsom de säga, neka att bära vapen. Skulle man icke kunna tänka sig en sådan lösning, som jag för övrigt vid ett tillfälle, då denna fråga var före vid utskottsbehandling, för min del var med om att förorda, att sådana personer skulle tillåtas få göra ett civilt arbete i stället för den militära tjänstgöringen givetvis under den förutsättningen att man vore fullt förvissad om, att de själva hade en ärlig övertygelse och icke ändrade sinnelag. Att år efter år kasta dessa ungdomar i fängelse, anser jag icke vara riktigt, och när de gång efter annan underkasta sig att gå i fängelse, så får väl ändå därmed anses vara bevisat, att det är något inom dem, som man icke kan betvinga med fängelsestraff. Det synes mig, som sagt, vara rättvist att de få göra ett civilt arbete, men dock under längre tid, än om de fullgjort militär tjänstgöring ty på det sättet slipper man simulanter; då gallras dessa undan och det blir endast de verkligt övertygade, som återstå.

Vad till sist beträffar den fjärde formen av den försvarsfientliga agitationen, den *handgripliga agitationen*, som tar sig uttryck i överfall, mest mot underbefälet, så vill jag bekräfta vad den förste ärade talaren här yttrade, nämligen att denna form av agitation numera är ganska ubredd. Jag var själv förra året i början av juni ute på en manöver med det regemente, som jag tillhör, och därvid inträffade flera överfall. När en korpral var permitterad, kunde han ofta berätta om, att han blivit överfallen. Likaså en del värnpliktige. Jag hade en snäll och utmärkt pojke som nog aldrig gjort en människa för när; han hade fått order att hämta kompaniets mjölk, och därvid blev han gång på gång stenkastad av dessa ligapojkar blott därför, att han var beväring. Så behandlar man ju långt ifrån alla beväringar — det finnes olika former av denna agitation. Jag kan för min del icke förstå, varför man icke skulle kunna få *skydd för den militära tjänstedräkten*. Dessa överfall riktas ju icke mot medborgaren såsom person, utan mot denne just därför, att han bär den militära tjänstedräkten. Det är gott och väl, att man, såsom herr Pettersson i Södertälje yttrade, kan beivra sådana fall, där det inträffat angrepp mot tjänsteman i tjänstutövning, men då våra korpraler äro permitterade, kanske blott en timma, och alltså icke befinna sig i tjänstutövning, borde de väl det oaktat kunna ha rätt att åtnjuta skydd mot överfall, som göras *endast* därför, att de bära den militära uniformen. Jag kan icke fatta, att det här skulle såsom utskottet menar kunna bli fråga om någon kränkning av likställigheten mellan militärer och civila, ty så snart som militären ikläder sig sin civila dräkt, är han ju med-

Ang. den försvarsfientliga agitationen.
(Forts.)

Ang. den för-
svarsfientliga
agitationen.
(Forts.)

borgare liksom alla andra, och då blir han icke utsatt för dylika överfall. Det är sålunda icke i den civila dräkten, som attraktionen ligger för dessa, som begå dylika överfall, utan den ligger utslutande i den militära dräkten.

Jag har med detta endast velat antyda, huru jag för min del tänkt mig en verkligen allsidig utredning av denna fråga, icke en sådan, som är ensidig åt vare sig det ena eller andra hållet, och då motionärerna här föreslagit en allsidig utredning, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen av herr Petersson i Lidingö m. fl.

Med herr Liljedahl förenade sig herrar *Räf* och *Söderberg*.

Herr *Lithander*: Herr talman! Jag skall för min del be att till fullo få instämma i det anförande, som här hölls av herr Holmdahl. Jag har också varit i tillfälle att taga del av de rapporter härvidlag, vilka sänts från chefen för en av de kusteskadrar, som varit satta att bevaka vårt land under den kritiska tid vi nu genomgått. Vad som därvidlag har upprört mig är, att officerare och underofficerare, vilka fullgöra en plikt mot landets invånare, då de söka att bevaka rikets kuster, utsättas för vad de faktiskt blivit utsatta för ifrån andra svenskars sida. Det måste uppröra envar, och jag undrar, om vänstern, som nu motsätter sig denna utredning och denna skrivelse, verkligen har tänkt sig in i den saken. Jag har även haft tillfälle att taga del av liknande rapporter från landsortsregementen, där befäl, som utöva neutralitetsvakt, ha varit utsatta för samma förföljelse och samma personliga övervåld, och detta har icke blott riktats mot dem själva, utan även mot deras familjemedlemmar. Jag frågar: är det svenskar värdigt, de må tillhöra vilket politiskt parti som helst att handla på ett sådant sätt? För min del anser jag det i hög grad ovärdigt, och just i dessa dagar, då man kräver utökning i rösträtten för olika medborgare, vill jag fråga, om de personer äro värdiga att ha rösträtt som handla på så sätt mot det befäl, som en gång skall leda våra trupper, när det gäller att försvara landet. Vad äro dessa officerare och underbefäl, som man nu riktar sig emot, och vad göra de? De försöka ju efter bästa förmåga fylla sin plikt, men det tillåtas de icke göra, utan de skola på alla möjliga vis trakasseras. Kan det vara riktigt? De må utöva sin plikt under neutralitetsvakt, eller de må fylla en annan av de uppgifter, som äro dem ålagda, nämligen att fostra den värnpliktiga, svenska ungdomen, så må det frågas: är det svenskar värdigt att på detta sätt rikta sig mot personer i den ställningen? Jag vill erinra om, att detta deras arbete förrättas med en plikttrohet, som är anmärkningsvärd med hänsyn till så svåra förhållanden, som de många gånger ha att arbeta under. De fullgöra sin plikt ofta under för många av dem ekonomiskt svåra förhållanden, ty det är icke alla av dem, som äga enskild förmögenhet, och många av dem fullgöra sin tjänst mot en avlöning, som för närvarande icke räcker till att fylla deras

levnadsbehov; är det rimligt att då rikta sig mot dessa personer på det sätt, som både i motionen och i alla dessa intyg angives hava skett på olika orter inom vårt land?

Jag vill också erinra om, att vi anslå här årligen stora belopp till vår armé och till vår flotta för att hålla dem effektiva, så att de, när det behöves, kan fungera, men samtidigt skall tolereras, att denna flottas och denna armés effektivitet skall äventyras därigenom att befälets befogenhet och myndighet undermineras. Det ligger ingen sund tanke och ingen logik i detta. Det befäl, som vi ha inom vår armé och inom vår flotta, borde betraktas såsom varande offentlig myndighet och såsom sådan skyddas, ty de utgöra ett landets eget redskap att värna oss mot det, som utifrån kan drabba oss i olika former. Vi ha i motionen angivit, hur man har förgått sig mot detta befäl, och vi ha sett helt nyligen i pressen, hur olika regementschefer framhållit, att det är alldeles nödvändigt, att här göres någonting för att icke vår armé och vår flotta skola en gång bli ineffektiva.

Herr Pettersson i Södertälje reagerade mot den uppfattningen, att vänstern icke skulle inse faran utav denna antimilitaristiska agitation. Då vill jag rikta en fråga till honom: varför icke handla, varför icke göra något nu, när det visat sig, att de medel, som han angav redan funnes, äro otillräckliga? Varför då icke taga ett så lindrigt steg som att hos Kungl. Maj:t anhålla om ytterligare utredning, i vad mån det är möjligt att lösa denna fråga och råda bot på dessa missförhållanden? Han beklagade nu, att dylika missförhållanden förefunnos; men varför skall man då lägga armarna i kors? Varför skall man icke kunna göra ens det allra ringaste, det bittersta grand för att råda bot härutinnan? Vid behandlingen av fjolårets motion har ju dock från ledande vänsterhåll givits uttryck just åt detta beklagande, men när det visar sig i alla fall under mellantiden, att man råder icke bot på dessa missförhållanden med befintliga medel, vore då icke tid att taga ett litet steg som detta? Jag vill verkligen vädja till enskilda vänstermän, de må tillhöra det socialdemokratiska partiet eller liberalerna, om de icke såsom svenskar skulle känna sig mera tillfredsställda, därest de här ginge fram på den väg, som är föreslagen i motionen och i reservationen. De ha ju därmed i alla fall förbehållit sig rätten att fullt och fritt få pröva alla de förslag, som kunna komma fram. Att nu vägra att gå med på en sådan utredning, vilken skulle kunna klara ut saken, förstår jag inte, hur någon av herrarna här kan vilja vara med om.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Petersson i Lidingö villastad till utskottets betänkande fogade reservationen.

Häruti instämde herr *Thore*.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman, mina herrar! Den förste ärade talaren under debatten om detta lagutskottets ut-

Ang. den försvarsfientliga agitationen.
(Forts.)

Ang. den försvarsfientliga agitationen.

(Forts.)

låtande slutade med att han icke kunde fatta, att någon, som kände sitt ansvar, icke ville vara med om den skrivelse, till vilken han yrkade bifall. I anledning härav vill jag säga, att jag känner mitt ansvar, jag känner mitt ansvar inför samtid och inför eftervärld. Känslan av det ansvaret förbjuder mig helt enkelt att gå den väg, som motionärerna och den ärade talaren anvisat. Motionärerna påyrka främst, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall anmäla sin önskan, att Kungl. Maj:t måtte utarbета och för riksdagen framlägga förslag till lag mot den försvarsfientliga agitationen. Sålunda, det botemedel, som de väsentligen syfta på, är lagstiftning.

I förbigående vill jag göra en erinran av mera formell natur. Man kan ha starka skäl att ifrågasätta behövligheten av en skrivelse i ärendet, därför att det förhåller sig så, att tre av motionärerna, nämligen herrar Lindman och Åkerman från denna kammare och herr Hammarström från första kammaren sitta ju i den nuvarande regeringen, och det förefaller mig, som om högerledamöterna icke borde ha så dåligt förtroende för dessa regeringens ledamöter, att de icke skola göra sin insats gällande i den riktning, som de anse gagnelig i nu förevarande syfte, då de ju själva ha tecknat under motionen.

Men från denna formella synpunkt skall jag nu övergå till vad i ärendet innehålles i detta mycket viktiga spörsmål. Motionärerna anse sig ha upptäckt, att det är en sjukdom inom samhällskroppen. Sjukdomen angives vara den försvarsfientliga agitationen. Den sjukdomen bör botas. Ja, däri kan jag även ge motionärerna rätt. Men vid botandet av en sjukdom är just förutsättningen, att man tar reda på sjukdomens orsaker och därefter föreskriver botemedlet. Den diagnos, motionärerna ha ställt, är alldeles felaktig, och därför föreslå de även ett oriktigt botemedel. En person t. ex. lider av inflammatoriskt abscess. Då uppstår det en ansvällning i den kroppsdel, där abscessen finnes. Om man tänker sig såsom botemedel för den sjukdomen, att man medelst tryck utifrån skulle driva abscessen tillbaka, så inser var och en, att det botemedlet långt ifrån att råda bot på sjukdomen skulle förvärra densamma. Men det är just ett liknande botemedel motionärerna föreslagit. Det är just det rätta sättet att göra ont värre. Vilka äro sjukdomens orsaker? Är det bristande kärlek till fosterlandet, som man påstår? I allmänhet vågar jag påstå, att så ingalunda är fallet. Jag har träffat många varma patrioter bland dessa, som motionärerna riktat sig mot, många, som hysa den allra varmaste tillgivenhet för sitt land och sitt folk, men denna känsla är samtidigt parad med en mycket djup känsla för rätt och allmänt mänskliga rättigheter, och till dessa rättigheter höra just frihet för tankar och frihet i åsikter. När då den unge mannen t. ex. vid sitt inträde i militärlivet ofta nog mötes av en råhet, som, alldeles som herr Liljedahl mycket riktigt anförde, tar sig uttryck i svordomar och hårda tillmälen och han icke ens har rätt att i hövliga ordalag anhålla att få slippa det, är det någon, som kan undra på, att han i sitt inre känner sig kränkt såsom människa? När han vidare t. ex. bland de i mässrum och dagrum tillhandahållna tidningarna endast finner tankar uttalade, motsatta dem han själv fast och visst om-

fattar, och han kanske icke ens i kasernen får medföra en tidning, en bok, en tidskrift, som ger uttryck för tankar, som harmoniera med hans egna, undra då på, att han känner sig vara i ett tankens fängelse! Ju livligare och varmare själ han besitter, desto mera tryckande blir det tvång, varunder han lever, och ur den stämningen växer det fram starka antimilitaristiska strömningar. Det strömdraget får ökad styrka genom den militära drillen och utbildningen. Jag har talat om den saken i remissdebatten, och jag kommer åter till det ämnet ständigt. Jag kommer över huvud taget, så länge min röst kommer att höras i denna sal och så länge jag kommer att tala i militära angelägenheter, icke att upphöra att gissla denna drill i utbildningen, ty det utbildningssystemet lär sig vårt folk aldrig förstå. Det må passa i Preussen. I Sverige passar det absolut icke, det är oförenligt med svensk tradition och svensk psyke, och för den skull finnas inga verkningsfullare antimilitaristiska agitatorer än de, som i likhet med överste Rosenblad skriva om den militära tvångströjans och drillens betydelse. Jag upprepar det: aldrig kommer det svenska folket att finna sig däri, och väl är det för resten, ty frihetskänslan har tusenårig rot i Svea land, och må den känslan aldrig tynna bort eller dö ut.

Ang. den försvarsfientliga agitationen.
(Forts.)

Den som klart vill se, hur det klandrade utbildningssystemet verkar och varhän det leder, kan tänka något närmare på de förhållanden, som den förste ärade talaren i denna debatt vidrörde, nämligen svårigheten att för närvarande rekrytera officerskåren. Han kan tänka på det sakförhållandet, att då vi i fjol i statsutskottet behandlade Kungl. Maj:ts framställning rörande utökning av krigsskolan vid Karlsborg och vi gjorde oss underrättade om, huruvida det verkligen fanns behov av ett ökat antal platser vid krigsskolan, fingo vi det meddelandet, att aspiranter till officerare fattades dess bättre icke. Det var i fjol det. Hur är det i år? Ibland dem, som anmält sig såsom officersaspiranter och som i mitten av oktober förlades till Karlsborg för att undergå den förberedande utbildningen, lär det vara icke mindre än 50 procent, som redan begärt avsked. Tror den förste ärade talaren, att dessa på Karlsborg varit utsatta för någon antimilitaristisk agitation? Nej, det är något annat, som de känna sig otillfredsställda med och som gjort, att de icke vilja fortsätta och bli officerare. Jag skall icke vidröra, vad det är. Jag vet det, det torde komma fram i annat sammanhang, men vill den ärade talaren veta det av mig personligen, så skall han få veta det. Om sålunda det behandlingssätt, som möter ynglingen i militärlivet, orsakar en djup motvilja mot militärväsendet, så är det klart, att i en *bättre militär anda* är det, som det viktigaste botemedlet mot det onda är att finna, icke i några som helst nya strafflagsparagrafer.

Betecknande för saken är, att jag vid ett tillfälle hade ett samtal med en person med antimilitaristisk åskådning, och då kom jag att yttra mig särdeles erkännande om en viss officer för hans stora förmåga att vid sig med tillgivenhet binda de värnpliktiga. Den jag talade med hade hört samma omdöme förut, och han var medveten om att mitt omdöme ägde sin riktighet, men han sade: därför tycker

Ang. den försvarsriktiga agitationen.

(Forts.)

jag icke om honom; ju svårare befälet är, dess bättre bli verkningarna för mina idéer! Det var hans gemäle till mig, och det är fullkomligt riktigt. Jag är villig att erkänna, att militärbefälets uppgift är svår och krävande, men den uppgiftens lösning i god riktning försvåras, ju starkare spänningen blir mellan civil och militär åskådning.

Det kan för en och annan vara obehagligt att påminnas därom, men troheten mot den personliga övertygelsen bjuder mig i alla fall att uttala såsom min mening, att vi åren 1912 och 1913 i vårt land voro komna på väg att bygga en brygga över den klyftan, men bryggan revs 1914. Behöver jag säga, vilka som varit särdeles verksamma i det rivningsarbetet? Under det rivningsarbetet såddes det en skörd, en skörd, som nu börjar mogna. Ingen skall bestrida, att den spänning, om vilken jag talade, under de sista åren har ökat, att den antimilitaristiska strömningen bredd ut sig allt mera. Men vill man ha riktig fart i det strömdraget, ja, kom då med nya strafflags-hot! Vill man däremot ernå samförstånd och göra värnandet av landets frihet, om den av en inkräktare skulle hotas, och utbildningen härför till en angelägenhet, som i bästa mening blir folkets, ja, då vill jag säga: *möt då folket med öppet förtroende på samfundslivets olika områden och se till, att all råhet bannlyses från kasernerna.* Det är första villkoret.

Man säger, att disciplinens band skola slappas, om de vägarna beträdas. Ingalunda! Jag är i tillfälle åberopa mig på en militär författare, som anses vara av betydande rang. Denne militärförfattare utgår från ett uttalande av den bekante franske socialdemokraten Jaurès, i vilket han uttalar den meningen, att mellan soldaten och chefen måste finnas förtroende och ideell gemenskap. Från nyssnämnda utgångspunkt gör han bl. a. följande uttalande: »Men för att kunna vinna en mönstergill disciplin och en god militär anda fordras framför allt skapandet av nya former för relationerna mellan befäl och trupp. Man har hittills alltför litet beaktat, *att de gamla lydadsformerna äro otillräckliga i förhållande till nutida medborgare i vapen.* Vi vilja härmed långt ifrån hava sagt, att en slappare tillämpning av den militära lydadsplikten vore på sin plats. Nej, fastmera tro vi, att ett strängare handhavande av krigstukten, ett höjande av disciplinen i både yttre och inre avseende äro nödvändiga över hela krigsmakten, därest ej allvarliga faror snart skola uppstå. Det är just för att kunna grundlägga och fortplanta en verkligt fast disciplin, som nya vägar måste beträdas.» Vilka nya vägar är det? Jo, om de vägarna yttrar han sig vidare, där han säger: »Den stundom framträdande företeelsen, att de viktigaste försvarsfrågor av partitaktiska skäl dragas in i dagsstriderna, är ägnad att väcka de allvarligaste bekymmer och den djupaste eftertanke. Det är gott och väl, att betydande anslag beviljas till försvarsväsendet, men det är icke likgiltigt, om dessa anslag beviljas med glatt hjärta eller med resignation och motvilja. Om ej armén blir föremål för ett *positivt* intresse, kommer den att andligen förtorka, trots de rikliga anslagen och trots alla tekniska framsteg.» — »Varpå beror detta missförhåll-

Ang. den för-
svarsfientliga
agitationen.
(Forts.)

lande?» frågar han vidare. »Orsakerna äro mångahanda, men en av de viktigaste är, att den faktiska ideella intressegemenskapen mellan folket och hären undanskymmes av reella eller antagna intresse-mot-satser av materiell, politisk och social natur.» — »Folkets strävanden och känslor gå sålunda i betydlig utsträckning diametralt *mot* härledningens mål, och därigenom drages marken undan för ett framgångsrikt militärt arbete. *Ty*» — märk här! — »*varje man, som med ovilja går till utförandet av sin värnplikt, bildar en sjuk cell i organismen, vilken blir allt sjukare, ju flera dylika celler förekomma.*» — »Men var skola botemedlen sökas? I utjämning av intresse-mot-satserna och främjande av intressegemenskapen mellan hären och folket, dels genom lagstiftningsåtgärder, som undanröjda verkligt berättigade anledningar till missnöje med värnplikten, dels genom en modernisering av de militära utbildningsmetoderna, så att de taga hänsyn till tidens krav och framför allt lägga an på att utveckla den värnpliktiges omdöme, kunskaper och karaktär.» Så försätter han vidare och säger — jag skall sluta härmed: »Och för övrigt framträder för varje nytt utbildningsår alltmera omöjligheten att basera krigstukten på blott tvång och strafflag. En dylik disciplin kan omöjligen hålla provet under kritiska förhållanden, varjämte den är etiskt värdelös. En riktig krigstukt måste vara grundad på insikten om det gemensamma bästa, på en frivillig underkastelse. Sinnelaget, med vilket soldaten lyder, är det viktigaste.»

Enligt min mening måste det vara på den vägen, som våra officerare böra slå in. Jag tror sålunda för min del icke alls på det botemedel, som en regementschef, nämligen chefen för Hälsinge regemente, har rekommenderat i en av sina framställningar — jag kommer nu icke ihåg, om det var till inspektören för infanteriet eller statsrådet och chefen för lantförvarsdepartementet. Vad rekommenderade han? Jo, han rekommenderade i visst fall återinförandet av spö- eller prygelstraffet. Ja, den som verkligen tror, att det går att åstadkomma en rätt och god disciplin, en rätt och god militär anda genom att beträda de vägarna, han vet icke, hurudan tiden är, han har icke insett, vad klockan är slagen år 1917. Han är enligt min mening inne på farliga och äventyrliga vägar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herrar *Modig, Olsson* i Ramsta, *Jonsson* i Hå, *Igel, Eklund, Runefors* och *Bengtsson* i Norup.

Herr *Persson* i Norrköping: Herr talman, mina herrar! Jag har icke varit i tillfälle att inom lagutskottet i år deltaga i detta ärendes behandling, men om jag haft tillfälle därtill, skulle jag givetvis stannat vid samma resultat som det utskottet kommit till, nämligen avslag på motionen i fråga. Vad som uppkallade mig i debatten var egentligen den förste talaren, som yttrade sig här och som i korthet erinrade om ett par av de skäl, som jag tillätit mig att i kammaren anföra vid två föregående tillfällen, nämligen 1915

Ang. den för-
svarsfientliga
agitationen.

(Forts.)

och 1916, mot de åtgärder, som här ifrågasatts, nämligen för det första att den antimilitaristiska agitationen, i den man den bedrives, ingalunda varit av den art, att den motiverar de åtgärder, som föreslagits, och vidare att dessa åtgärder, äro alldeles onödiga och överflödiga och för det tredje att de därtill utgöra en obestriddlig fara för yttranderätten och kritikrätten på här ifrågavarande område. Dessa skäl stå fortfarande fast. Det har icke, såvitt jag vet, hittills anförts några argument, som kullkastat dessa skäl.

Det har visserligen framdragits i årets motion och av den förste talaren i debatten en mängd klagovisor från militära chefer över denna farliga antimilitaristiska agitationens verkningar, men, mina herrar, det är med dessa uttalanden som med så mycket annat, som kommer från militärt håll, då saker och ting skola utredas, det är opålitligt. Det föreligger i dessa uttalanden, såvitt jag kan förstå, en hop överdrifter och färgade framställningar, som man icke kan bygga något omdöme på i det syfte och i den riktning, som motionärerna åsyfta.

I de städer jag representerar, Norrköping och Linköping, finnes en icke så liten militärkontingent. I Norrköping finnes det visserligen endast en underofficersskola, men i Linköping och på Malmslätt finnes det så mycket mera militär, tre stora regementen. Under de år jag varit där nere och haft tillfälle representera valkretsen har jag aldrig hört, att några militärer, underofficerare eller menige man och ej heller officerarna, vid något tillfälle blivit förnärmade, långt mindre överfallna av den civila befolkningen. Vad beträffar det exempel, herr Liljedahl anförde — han anförde icke, att det var från det regementet han tillhör eller från den ort, där det regementet är förlagt — skulle jag vilja veta, om det är hämtat därifrån. I så fall har det alldeles undgått den allmänna uppmärksamheten. Det existerar i Linköping t. ex. mellan den civila befolkningen och militären det bästa förhållande. Varken militärerna eller den civila befolkningen uppträda, såvitt jag vet, ohöviskt mot varandra, och någon fientlig stämning gör sig icke gällande.

Under valrörelsen 1914, då det för högern och militarismen gällde att agitera för och genomdriva 1914 års härordningsförslag, som då var utarbetat, talade jag å flera möten i sällskap med en kompanichef, och jag frågade honom, om han på sitt kompani haft svårigheter med Norrköpings fabrikspojkar. Han förklarade, att dessa av antimilitarism anstuckna beväringar voro de bästa på hela regementet, de voro icke alls besvärliga.

De skildringar som från visst håll framdrogos i detta avseende, äro överdrivna i avsikt att söka påverka riksdagen att gå med på det, som ligger bakom alla dessa försök, nämligen kringskärande av yttranderätten, kritikrätten, att leda oss in på ett rättsosäkerhetstillstånd, ett godtycklighetstillstånd i fråga om gällande rätt, som vi för övrigt fått för mycket av i riksdagen under de senaste åren. De spår, dessa försök satt i lagstiftningen, äro verkligen ägnade att förskräcka, och man bör helt visst i stället för att fortsätta, gå

tillbaka till vad som var i lagen fastställt ursprungligen, innan dessa försök av olika anledningar börjat lyckas.

Ang. den för-
svarsfientliga
agitationen.
(Fortis.)

Man klagar över att man står alldeles hjälplös mot den antimilitaristiska agitationen. Men vi ha ju strafflagsbestämmelser och andra bestämmelser, som sannerligen utgöra rätt verksamma medel. Jag erinrar om det förbud, man fått genomfört för krigsfolk att bevista vissa sammankomster, som anses av befälet farliga eller icke lämpliga. Det talas om att man agiterar med skrifter. Jag tillåter mig erinra om de beslag av skrifter, som göras på lägerplatser, beslag, som sannerligen icke borde godkännas av vårdarna av tryckfriheten. Det är skrifter, som utgöra vetenskapliga och fullt objektiva framställningar om hithörande ting, som man anser vara farliga eller olämpliga för de värnpliktiga att läsa, fast de i stället borde vara ägnade att fördjupa deras insikt på de områden, som skrifterna röra sig på. Många exempel skulle kunna anföras från de sista årens beslag på olika lägerplatser. Vidare är det ju så, att lagen redan innehåller straffbestämmelser mot offentlig agitation, som innebär öppen eller förtäckt maning att begå brottslig handling.

Man förklarar vidare, att militärerna stå alldeles rättslösa vid de överfall, som de äro utsatta för på sina förläggingsplatser, och man anför exempel härpå. Militärerna stå väl icke mera rättslösa häremot än andra medborgare? Det är samma strafflagsbestämmelser för överfall på militärerna som på alla medborgare, bestämmelser, som nog tillämpas, då det finnes skäl och möjlighet därtill.

Vi ha i övrigt redan behandlat dessa frågor under de två senaste riksdagarna. Det har visat sig vid den grundliga behandling, som vi ägnat dessa frågor, att varken från lagteknisk synpunkt eller med tillhjälp av de militära sakkunniga, som motionärerna haft, man kunnat komma fram med några antagliga förslag, som varit möjliga att reflektera på. Några nya synpunkter utöver de anförda finnas knappast i årets motion utom den, att man skulle avfatta lagbestämmelser, som särskilt skydda bärare av uniform. De skulle ha större strafflagsskydd än andra medborgare. Jag blev nästan förvånad, då jag läste motionen i denna del, så absolut strider det mot hela den allmänna rättskänslan att söka skydda *en särskild kår*, en särskild kast av människor inom samhället framför andra medborgare. Det kan väl icke vara motionärernas allvarliga mening att vilja sätta bärare av uniform i särskilt skyddad ställning, att införa särskilda undantagsstrafflagar för deras skydd! Jag tycker icke, att vi haft så stor fröjd av de undantagslagar för skyddande av särskilda grupper medborgare, som antogos för några år sedan. I varje fall vill jag konstatera, att i stället för att leda till åsyftat resultat ha de lett till det rakt motsatta; jag syftar särskilt på den gamla Åkarpslagen.

Så har det vidare sagts, att officerarna ha så ansträngande och ansvarsfullt kall. och ändock skymfas de och hånas. Hör nu, mina herrar, finnes det någon kår här i landet, som över huvud taget uppträder mera övermodigt och i många fall hänsynslöst än just officerskåren gör? Det få nog de civila »brackorna» vid olika till-

Ang. den försvarsfientliga agitationen.

(Forts.)

fällen erfarenhet av, och så kommer officerskåren och klagar över att den över allt i landet är utsatt för ett så oerhört förtryck från den civila befolkningens sida. Finnes det verkligen något berättigat i dessa klagomål? Nej, tvärtom.

Det var en talare på Göteborgsbänken, som under denna debatt sade: här kommer man under dessa tider och kräver rösträtt för sådana, som överfalla och skymfa militärerna. Mina herrar, det var ett rätt allmänt talesätt även från det parti, som herr Lithander tillhör, när vi redan 1901 utsträckte värnplikten och sedan fortsatte med den saken, att konsekvensen krävde, att även medborgarrätten utsträcktes och att de personer, som med våld och tvång uttogos till årliga, långa och tunga militärvöningar för att försvara landet i farans stund, även skulle åtnjuta medborgarrätt. Men huru har herr Lithander och hans meningsfränder infriat dessa utmärkta synpunkter, som då ibland kommo fram som granna talesätt? Ja, den saken behöver jag icke svara på, ty därom ha vi ju intyg i de förhållanden, som existera i detta avseende, och då man nu kommer och säger: skola vi ge medborgarrätt åt dessa, som icke förstå sin sak bättre, än att de bedriva antimilitaristisk agitation?

Vidare förklarar man, att vi anslå stora summor till detta militärväsen, men samtidigt låta vi det utvecklas här i landet så, att detta militärväsen icke blir i stånd att värna oss i farans stund. Ja, herrarna kräva också stora offer av varje medborgare här i landet, men ni äro icke med på att lämna dessa medborgare vederbörligt inflytande på landets öden, och därför ha vi, mina herrar, en sådan stämning som den nu är här i landet, och den kommer icke att bli förbättrad genom några strafflagar i en eller annan form, utan den kommer att försämrast ända till dess rättvisa blir genomförd och till dess folket får medbestämmanderätt på landets angelägenheter. Den vägen ha vi att gå och icke någon annan.

Det där påståendet, att i farans stund, då det gäller fara utifrån, militären skulle vara alldeles olämplig på grund av denna agitation, det påståendet har kommit fram i ett annat land under många år, nämligen Frankrike, där en mycket mera vidsträckt yttrandefrihet och yttranderätt och agitationsmöjlighet existerar än här. Men jag tycker, att med de exempel, som man har fått under krigets barbari och kaderflykt man icke skulle komma med sådant tal för att söka slå blå dunster i ögonen på folk som icke närmare reflekterat över hithörande förhållanden.

Det är väl icke meningen att man skall söka komma därhän, att militärmakten så skall disciplineras, att den främst skall användas till att hålla ordning inom landet, såsom man så vackert uttrycker sig. Min uppfattning är sådan, att om jag exerceerade beväring, så skulle jag verkligen bedriva agitation bland mina kamrater i vapenrocken för att de skulle komma till insikt om att de äro *medborgare i första hand* och i andra hand militärer. Detta är en sund antimilitaristisk agitation, som är fullständigt berättigad och fullständigt på sin plats.

Man får för övrigt icke förvåna sig över, att rent försvarsnihi-

listisk och antimilitär agitation framkommer, ty även den har sitt berättigande och har sina påtagliga orsaker just i de tider och förhållanden, vi för närvarande leva under. Vi gå nog fram mot tider, då icke världen upprätthålles genom militärmakt. Den kommande tiden kommer att stå i avrustningens och antimilitarismens tecken efter de oerhört sorgliga och upprörande erfarenheter världen nu har genomgått. Den tiden är, det må vi också betänka, i raskt analkande efter detta.

Ang. den försvarsfientliga agitationen.
(Forts.)

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag under starkt betonande av, att det mål, som motionärerna syfta till, aldrig kan vinnas med några nya strafflagar, utan vilja vi över huvud taget vinna något på det området, får man gå fram på annat sätt, på sätt som av föregående talare här under denna debatt även i år har understrukits och som väl tål att erinras om.

Herr Lindhagen: Jag måste även i år såsom reservant pliktskyldigast bryta en liten lans med min kamrat i lagutskottet, herr Holmdahl, och jag ber då att få erkänna, såsom jag tror mig ha gjort även vid något föregående tillfälle, att hans uppträdande i denna fråga förefaller mig vara sympatiskt. Han är tydligen besjälad av en verklig övertygelse, och det kan därför icke vara min mening, då jag begärt ordet, annat än be om tillåtelse att få ställa mig på samma plan som herr Holmdahl såsom förfäktare för en idé, så att min mening icke gent emot herr Holmdahl blir nedtryckt på de anklagades bänk inför några höga och självgjorda domare.

Herr Holmdahl har nu också erkänt, att han förstod en principiellt antimilitaristisk ståndpunkt och därför även förstod mig. Vi ha således i det avseendet givit varandra ömsesidiga erkännanden. Jag vill här blott göra den lilla reservationen, att jag aldrig använder ordet princip, vilket vissa mina kamrater göra, när det gäller militarismen, ty jag vet intet mera principiöst än militarismen. När jag tager ståndpunkt till den, ledes jag blott av praktiska hänsyn och min personliga ovilja mot saken och dess konsekvenser, men att nedlåta mig till att ha en principiell ståndpunkt gentemot ett sådant oting kan aldrig falla mig in.

För att framstå såsom medbroder till herr Holmdahl på ett jäm-sides idéplan och arbeta mig upp från de anklagades bänk, vill jag först och främst säga, att jag har visst icke någon försvarsovilja, tvärtom lika mycket försvarsvilja som herr Holmdahl, men jag anser att vårt försvar icke främjas genom vårt militärväsende utan snarare äventyras.

Det är min mening, och man kan ju få hysa en sådan åsikt. Jag tycker, att vi bli tryggare om vi bli av med det där eländet, men så länge vi ha det, bli vi till på köpet misstänkta för att icke vara neutrala och man uppmanar oss dessutom både inom och utom landet att begagna våra vapen. Jag svärmar också för landets försvar, fastän på ett helt annat sätt än herr Holmdahl.

Ang. den för-
svarsfientliga
agitationen.
(Forts.)

När jag således anser, att ett militärförsvaret är övervägande en hotelse mot vår välfärd utåt, så kan jag dock därtill lägga, såsom herr Holmdahl också för sin del har angivit och alla nog kunna inlysa, att försvaret och de ekonomiska bördor det medför för oss leda inåt icke till annat än andlig förkrympning och ekonomisk undergång.

Herr Holmdahl återkommer emellertid till sitt postulat: Antimilitarismen utgör en verklig samhällsfara. Vi säga å vår sida, att den verkliga samhällsfaran är militarismen, och den åsikten är precis lika god som den andra. Skall då den ena lagstifta mot den andra, så bör ock antagas strafflagar mot militarismen och dem, som försvara den. Varför skulle det givas lagar blott mot oss, som försvara antimilitarismen? Det är ingen rättvisa, ty vi anse vår ståndpunkt lika befogad, och eftervärlden kommer att giva oss rätt och herrarna orätt. Jag borde således, efter herr Holmdahls recept, anhålla, att, vi finge en hel del Staafflagar eller hur herrarna vilja kalla dem för att man må kunna åtala alla, som föra krigsaktivistiskt tal eller vilja påtvinga oss militarism. Vi vilja dock vara toleranta och tycka att det är vidrigt att begära något sådant. Men jag vill fråga: Varför skola herrarna få lagstifta mot oss? Det måste vara jämlikhet i samhället, vilket några föregående talare påstått vara byggt på frihetens och rättens grundsatser, något som de nog misstaga sig ganska mycket uti.

För övrigt, om en lagstiftning på detta område för att man med den skall kunna få till stånd en klappjakt på antimilitarister vore i och för sig befogad, vill jag dock säga, vad jag anförde i min reservation i följ, att den lagstiftningen får icke komma till stånd, så länge de myndigheter, som skola tillämpa den, äro i regel en privat tillhörighet för högerpartiet. Det är högerpartiet, som är militarismens stöd, och det är högerpartiet, som sedan tillämpar antimilitaristlagarna. Icke kan man sätta sådana lagar i händerna på en sådan partisk myndighet. Det är upprörande. Högerpartiet utnyttjar dem blott för att genom de till partiet anslutna ämbetsmännen driva politisk förföljelse på alla sätt. Den ämbetsmannakår, som kan anförts sådana lagar, finnes icke till. Herr Holmdahl måste först reformera ämbetsmannakåren, så att vi bli dömda någorlunda av likar.

Däremot förstår jag herr Holmdahl bättre, då han själv säger, att han icke riktigt begriper liberalerna och möjligtvis också några socialister tror jag, men det var visst mest liberalerna, han vände sig mot. Jag måste erkänna, att det är något vacklande och gungande i deras ståndpunkt i detta fall. Den Alexandersonska ståndpunkten är ju egentligen sympatisk för själva saken, men högern har icke kunnat komma med de rätta botemedlen, och därför går det icke att använda dem, men man får väl försöka hitta på andra.

Det sades här från liberalt håll att det är högerns skuld att den antimilitaristiska rörelsen vuxit upp och den går icke nu att hejda med strafflagar. Men å andra sidan åberopade herr Pettersson i Södertälje, att vi redan ha strafflagar, som kunna användas, och

han erinrade särskilt om den s. k. Staafflagen, en utmärkt lag och tillkommen just i det syftet. Jag försäkrar både herr Nilson i Örebro och herr Pettersson i Södertälje att denna Staafflag, som herrarna här om dagen, då fråga förelåg om dess avskaffande, ville behålla ograverad och som var en så mäktig utbyggnad på 1889 års munkorgslagstiftning just för att träffa den antimilitaristiska propagandan, den har skapat och skapar fortfarande ett ofantligt antimilitaristiskt tänkesätt hos en myckenhet ungdomar. Men ni vilja ju ändock ha den lagen kvar, och jag tycker därför, att ni äro lika goda som högern och att det icke är värt att ni så mycket förhäver er över den. Men jag vill i alla fall erkänna, att det är *partiet* som stiftat lagen och här i politiken går ett partis förmenta prestige över mänsklighetens intressen och alla andra synpunkter. Det anses icke gå för sig att erkänna, att ett parti begått ett misstag, ty då skulle partiet lida därav.

Ang. den försvarsfientliga agitationen.
(Forts.)

Det skorrade också något, då det talades om att svensk folkanda och svensk rättsuppfattning icke vore tilltalade av en sådan här lagstiftning. Jag är ganska skeptisk, huruvida det svenska folket reagerar så starkt mot sådan här lagstiftning. Det har talats om germansk och preussisk anda. Svenskarna äro också ett germanskt folk, ofantligt begärligt efter att bli styrt och kommenderat, har mycket långa vägar innan det börjar tänka självt och vill helst gå i ledband, så att det ligger nog för oss mycket preusseri och det är väl därför vi äro sådana militarister som vi äro här i landet. Jag tror icke, att vi skola förhäva oss i detta land över det s. k. preussiska systemet.

Så vill jag också säga det liberala partiets medlemmar, att om ni vilja ha reda på en annan mycket mäktig orsak till antimilitarismens frodiga växt, så är en sådan att söka i det liberala partiets kapitulation för det Hammarskjöldska härordningsförslaget. Ni kunna aldrig tänka, vad efter denna sådd antimilitarismens blommor fått för en härlig och frodig växt.

Nu säger man också, att klagomålen äro överdrivna. Ja, det är jag icke så säker på. Jag tror nog det förhåller sig många gånger så som i bilagorna sagts. Berättelserna äro antagligen icke osanna, och det förekommer nog otidigheter mot befäl och militärer och även handgripligheter. Men, som sagt, däremot finnes det redan strafflagar. Och vad otidigheter särskilt angår, så är frågan den, var de lärt sig dessa. Jo, naturligtvis i militarismens skola, där de få avlyssna alla de bekanta kasernblommorna och alla dessa tilltalsord, som användas under exercis och som ofta innefatta de värsta skällsord man överhuvud kan tänka sig. Om militärerna använda dem mot civila, kan man icke förfasa sig över, att någon gång dylika inlärdade uttryck användes av en civil mot militär. Självt har jag både i brev med namnunderskrift och på offentlig plats av officerare — undantagsvis, ty de flesta officerare äro hyggliga — blivit antastad med skällsord därför att jag var antimilitaristiskt sinnad. Därför bör icke den ene förhäva sig över den andre. Men beklagligt är det naturligtvis. Jag skulle gärna önska, att de civila, vore

Ang. den för-
svarsfientliga
agitationen.

(Forts.)

fullkomliga och att allt detta klander föll blott på militärerna, men det gör det icke.

Ja, herr talman, den här saken är utdebatterad i denna kammarare. Jag skall blott be att få förklara, att om herr Nilson med sitt för oss här framlagda vänliga och frihetsälskande sinnelag ville avskaffa Staafflagarna och den Hammarskjöldska härordningen, skulle han kunna göra åtskilligt för att icke den antimilitaristiska propagandan blir så, som han kallade det, okynnesartad och hetsig på många ställen. Men antimilitarismen själv kunna ni icke avskaffa på annat sätt än genom att avskaffa militarismen. Så länge militarismen finnes kommer antimilitarismen att frodas — gudske lov, herr talman, och därför yrkar jag nu: ned med militarismen, leve antimilitarismen och avslag å motionen.

Herr Månsson: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet, ehuru jag icke tillhör det utskott, som behandlat motionen, men jag har gjort det därför att i de skrivelser, som ha kommit från regementena och som även finnas återgivna i motionen, jag märkt ett par saker, som jag ville påpeka.

Det första är denna *anonymitet*, detta mystiska underjordiska, som utmärker skrivelserna och motionen — ja, motionen är skriven i icke mindre underjordisk stil än vad man säger att denna agitation bedrives. Kan man verkligen finna någon förklaring till att man kommer fram med motioner, där det står exempelvis på följande sätt: »Till chefen för Kungl. —e—regemente». Vad är —e—regemente för något? Så talas det om »furiren S» o. s. v. Av namn i en bilaga här kan jag dock se, att det är Gävle och Helsinge regemente som åsyftas och furirerna där skulle således vara så förskräckligt förföljda. Jag har bott i den staden i 14 år och varit i tillfälle att ganska noga, sedan regementet kom till staden, följa med de värnpliktiges förhållanden. På den redaktion, där jag arbetar, ha vi ständigt besök av militärer, som ha något att klaga över eller något att upplysa om o. s. v. och det både underbefäl och manskap och även andra, men aldrig har jag hört att det varit sådant där trassel med den civila befolkningen. Om det finnes en samling på många hundra man främmande ungdom i ett stort samhälle med en del civila ungdomar, som icke alltid äro så ytterst korrekt uppfostrade, så vet man nog, att när de samlas på nöjesplatser och tillställningar och det t. ex. blir konkurrens om en flicka, blir det någon gång personligt agg och slagsmål. Så har det varit i alla tider och kommer förmodligen att bli långt fram. Jag minnes hur det var på den tiden då jag var här i Stockholm som militär. Mest var kväll hade vi då bataljer i Humlegården och uppe på Karlavägen och Valhallavägen med civila. Ibland var det stora sammanstötningar mellan dem som voro vid det eller det fotgardet eller flottan eller vid hästgardet. Ibland var det modernt att slåss med hästgardet, ibland med Göta garde, ibland med flottan och ibland med civila, det var växelvis, men aldrig hörde man, att det blev ett sådant här förfärligt oväsen för en sådan saks skull.

Hur är det nu i verkligheten med dessa påstådda förföljelser? Vi sakna här fullkomligt varje tillstymmelse till protokoll från vare sig domstolsförhandlingar eller polisundersökningar. Här förekomma blott initialer N. L. F. E. P. H. o. s. v. hela serien. Tycker herrarna, att detta är något att komma med inför riksdagen och att det är lämpligt att begära lagparagrafer på grundvalen av dessa anonyma angivelser, som sakna varje tillstymmelse av bevis?

Ang. den försvarsfientliga agitationen.
(Forts.)

Nu är det klart, att vad furirerna beträffar, de, på samma sätt som de gamla konstaplarna och korpralerna, i första hand få sitta emellan, om det blir någon ovänskap mellan civila och militära, och att furirerna nu, liksom korpralerna förut, i första hand få bära hundhuvudet för de obehag de civila haft i kasernerna. Det är ju dessa korpraler, som till att börja med få taga hand om den militärt utvecklade ungdomen, och genom den påtryckning, som underbefälet är utsatt för från det högre befälets sida, måste dessa korpraler driva på med all kraft, och detta pådrivningssystem tager sig ganska ofta uttryck i personliga kränkningar och förolämpningar. Men ju längre vi komma framåt i kultur med åren, ju mer arbetarna vänja sig vid att genom sina organisationer själva bestämma över sitt öde och ju mera personlig ärekärlek bondpojkarerna få, dess mindre tåla de oförrätter och kränkningar och dess häftigare jäser det i dem, när de träffa någon, som tillfogat dem en sådan. Det är egentligen detta, som utgör den lilla gnista av sanning, som tilläventyrs ligger bakom dessa anonyma påståenden.

Sedan är det en annan sak, som jag också fäst mig vid, och det är, att här saknas varje tillstymmelse av anmälan och klagomål från *underofficershåll*. Det finner jag betecknande. Det gör, att jag icke kan se denna motion såsom allvarligt menad, utan ser den så, att herrarna av högerpartiet eller rättare sagt de herrar, som stuckit motionen eller idén till motionen i händerna på herrarna av högerpartiet, äro icke så angelägna att få till stånd en sådan lagstiftning, som det här är tal om, utan vad de äro angelägna om, det är något annat, de äro angelägna om att den nuvarande liberala och socialistiska underofficerskåren efterhand skall ersättas med en högर्सinnad underofficerskår? Hur skall man då få fram en sådan högर्सinnad underofficerskår? Jo, det skall ske på det viset, att man tager sig an furirerna, vilka, som det befarades när furirtiteln återinfördes, tro sig med den fått ett tuppffjät högre värdighet än de gamla distinktionskorpralerna. Man söker nu från officershåll alliera sig med dem för att så småningom när den nuvarande politiskt radikala underofficerskåren äntligen gått all världens väg, få ett helgjutet högर्सinnat militärbefäl uppifrån och ner. Det är egentligen detta som är pudelns kärna. Varenda en av herrarna vet väl, vilken ofantlig spänning, som nu finnes vid våra regementen mellan underofficerare och officerare, en spänning av politisk art, en klyfta som är fullkomligt ööverstiglig och yttrar sig däri, att man näppeligen kan driva upp en enda underofficer inom vårt land, som är högerman, och knappast en enda officer i aktiv tjänst, som är liberal eller socialist. Det har under årens lopp bildats en politisk klyfta dem emellan, som nästan

Ang. den för-
svarsfientliga
agitationen.

(Forts.)

gått över till fiendskap, och det är detta, som officerarna känna såsom en brist i systemet »hären som ett högerpolitikens organ» och vilja ha ändrat. Därav kommer detta omhändertagande av furirerna.

För övrigt bär den här agitationen hela F-båtsagitationens prägel av oersonlighet och raseri. När en talare här sade, att man från det ledande militära hållet har att vänta ganska mycket opålitlighet, tänkte jag, att ungefär på samma sätt som när de rådde riksdagen gålet i materiellfrågor, ungefär på samma sätt är det också, när de nu vilja råda i lagstiftningsfrågor.

Herr Lithander från Göteborg klagade över att man underminerar armén och flottan. Vem, herr Lithander, vem har här i landet underminerat flottan och armén? Vem? Det gives blott ett enda rättvist svar på denna fråga. Det är två grupper. Den ena gruppen består av dem, som dunderbedyrat och försäkrat att de voro sakkunniga, och rätt riksdagen att gå på tjuotals miljoners utgifter för oduglig materiel. Den andra gruppen återigen utgöres av dem, som icke skämmas att peka på våra rustningar och säga: nu ha vi fått rustningar, nu skola vi förvandla »försvaret» till »krigsberedskap» och kasta oss in i kriget! När man blivit så narrad av ena gruppen och sedermera så uppenbart bragt i fara från närstående håll eller identiskt med den, kan då någon människa undra på, att den svenska allmogen, den svenska arbetaren och bonden, som haft så många oroliga nätter i dessa tre år för dessa oansvarigas skull, säger: *detta måste bli slut*, såvitt på mig ankommer!

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman mina herrar! Det synes mig som om diskussionen i detta ämne svävat ut över så vida rymder, att det kan vara skäl försöka återföra den till den verklighet, som behandlas i detta utskottets utlåtande.

Som förut är sagt, har denna fråga varit uppe vid två föregående riksdagar och båda gångerna fått den utgång här i kammaren, som jag tyvärr fruktar att den får även i år. År 1915 sökte de, som motsatte sig varje åtgärd mot antimilitarismen att bagatellisera det hela; då var det en ofarlig företeelse, ett tillfälligt fenomen, som så småningom skulle komma att försvinna. 1916 kommo motionärerna med åtskilliga fakta och exempel, som man ju icke precis kunde komma ifrån. Det var då som den antimilitaristiska katekesen framlades: denna fullständiga lärobok i tillvägagångssättet för att hos de värnpliktige väcka och nära den rätta antimilitaristiska andan, och jämte densamma framlades åtskilliga exempel ur det verkliga livet. Då kunde man icke längre förneka fakta, men man sökte i stället göra gällande, att det egentligen icke var så farligt med allt detta, det var huvudsakligen en frasagitation, som man icke menade så illa med.

Nu komma motionärerna åter med en vida kraftigare utredning av officiellt bestyrkta och konstaterade fall, och denna utredning har i kammaren kompletterats av den förste ärade talaren med sedermera inlupna underrättelser. Med undantag av ett par talare som varit inne på de gamla spåren, har jag nu icke hört någon för-

söka komma ifrån detta faktum, att den antimilitaristiska agitationen existerar, och att den åstadkommit mycket stora olägenheter på det militära området. Men ändå vill man icke vara med om att göra någonting.

Ang. den försvarsfientliga agitationen.
(Forts.)

Det förefaller mig egendomligt att trots att det icke går att komma ifrån det beklagliga faktum som vi nu syssla med, och trots att min ärade granne här på bänken förklarar sig åtminstone i någon mån förstå motionärernas yrkande, det i alla fall icke finnes ett ord i detta utskottsutlåtande, som tyder på ens ett avståndstagande ifrån eller ett ogillande av den farliga verklighet, som föreligger. När man nu söker komma ifrån saken är det på mera formella skäl dels allmänna och dels speciella. Dessa skäl angivas i utskottets betänkande och ha sedan upprepats av min ärade granne på bänken här bedvid; och först då det skälet, att här ju finnas straffbestämmelser, som äro tillräckliga. Han erinrar därvid, att i allmänna strafflagen stadgas straff för våld och förolämpning, om något sådant skulle komma ifråga. Ja det är ju gott och väl; men jag skulle vilja fråga honom, som ju själv är domare om det egentligen finnes någon utsikt till att komma åt en sådan person, som förgått sig emot en militär på det sätt varom nu är fråga. Om man tänker sig sådana fall, som här lämnas exempel på, såsom när en korpral klagar över att han icke kan gå till staden utan att bli trakasserad och utsatt för våldsamheter av obekanta, eller när en furir talar om hur han går förbi ett par personer och en av dem utan ord eller anledning går fram och ger honom ett slag i huvudet o. s. v. — det är ju i allmänhet så, som dessa förolämpningar enligt de officiella handlingarna försiggå — hur skall den, som blivit utsatt för sådant, ha någon möjlighet att kunna anlägga sak mot en person, som han naturligtvis icke känner? En militär i uniform omringas av en mängd obekanta personer, okvädinsord hagla över honom, man spottar på honom och kanske slår honom också. Men han vågar icke handgripligen försvara sig, ty detta skulle kanske leda till konsekvenser som gjorde saken värre. Hur skall han kunna skaffa sig rätt mot sina angripare? Nej, här behövas verkligen åtgärder av helt annan art, åtgärder som kunna på något sätt råda bot på den olycksaliga anda, som tack vare den antimilitaristiska agitationen hotar att förgifta den civila befolkningen och som hos den alstrar ett hat mot militären såsom sådan, vilket måste ha sådana verkningar som vi nu med beklagande konstatera.

Min ärade granne här på bänken talade vidare om de speciella lagar, som tillkommo 1907, och som stadga rätt för befälet att förbjuda krigsfolk att bevista vissa sammankomster och att taga i beslag antimilitaristiska skrifter. Ja, dessa lagar äro verkligen skrivna på ett mycket ineffektivt sätt, och det var då lagarna antogs sådana svårigheter att få något stadgande alls i den riktningen att man fick nöja sig med det minimala. Lagarna äro avfattade så, att i kanske sjuttiofem procent av förekommande fall militärbefälet står utan den hjälp mot en antimilitaristisk propaganda, som det skulle ha i dessa lagar. Det är också därför, som den ärade författa-

Ang. den försvarsfientliga agitationen.
(Forts.)

ren av lagutskottets utlåtande icke kan om dessa lagar säga mera än att man satt i myndigheternas hand medel att i viss mån skydda manskapet mot dylik propaganda. Ja, i viss mån. Men det räcker icke till, det behövs något mera för att åstadkomma nödig effekt.

Min ärade granne här hade även ett par andra uttalanden, som jag icke bör gå förbi. Han fick en lättköpt applåd för ett uttalande om, att vi icke vilja ha något »preusseri» här i Sverige. Jag undrar om han tänkt ut den tanken, hur det skulle aflöpa om man i Preussen tog sig före att förolämpa en militär i uniform så, som nu tycks höra till ordningen för dagen hos oss. Den förolämpningen undginge förvisso icke en ögonblicklig kraftig näpst. Jag vill verkligen livligt önska, att något sådant icke måtte hända här i Sverige, som antagligen skulle bli följden av en dylik förolämpning i Tyskland. Och just för att förekomma ett sådant preusseri, som han talade om, behövs det att något göres, för att militärerna icke skola utsättas för dessa ständiga oförrätter och förolämpningar, som de nu måste tåla.

Om vi alltså — och det tror jag icke någon bestrider, även om herr Sven Persson skulle sakna sådana erfarenheter från de platser, han känner till, — om vi, säger jag, måste vara ense om, att det alltemellanåt förekommer beklagliga övergrepp från den civila befolkningens sida mot militären, och om det vidare är så, som från alla håll enstämmigt vitsordas, att detta väsentligen beror på den antimilitaristiska propagandan, sådan den för närvarande bedrivs enligt katekes och instruktion och förklarande instruktioner från det håll, som leder och ordnar samma propaganda, då frågar jag: *varför* vill man icke göra något för att undersöka dessa förhållanden, för att se till, om det icke finnes möjligheter att komma till rätta med densamma? Är det möjligen så, att man *icke vågar* en sådan utredning? Är det så, att man fruktar, att en undersökning skulle draga i ljuset så beklagansvärda förhållanden, att man helst ser dem begravas i tysthet och slätas över? Vill man att intet officiellt skall konstateras, så att man, på sätt hittills skett, fortfarande kan emot de fakta som framläggas sätta ett naket bestridande eller påstå att det är överdrifter o. s. v.

Mot herr E. A. Nilson vill jag göra den anmärkningen, att, då han läste upp motionärernas hemställan i förevarande motion, gjorde han det med för honom lämpliga utslutningar. Jag hörde honom läsa upp den del därav, där motionärerna begära att förslag till lagstiftning skall framläggas, men han förbigick alldeles att det står tillagt: »Och de övriga åtgärder, som må vara erforderliga för att förebygga den fara för rikets värnkraft, som en dylik agitation finnes kunna innebära.» Han glömde vidare att säga, att vi begärt verkställande av en allsidig utredning angående omfånget och beskaffenheten av den i landet bedrivna försvarsfientliga agitationen. Nu hade han visserligen sitt eget recept på hur detta skulle avhjälpas, men jag förstår i allt fall icke, varför han icke kunde förena sig med oss om en sådan skrivelse, som vi föreslå, ty otvivelaktigt inbegripas däri åtgärder även av den art som han syftade till i den

mån de kunna vara ägnade att förekomma överklagade missförhållanden.

Ang. den försvarsfientliga agitationen.
(Forts.)

Herr E. A. Nilson begagnade sig av en liten bild för att beteckna de missförhållanden, som vi nu tala om. Han liknade dem vid en sjukdom, och sade, att vi icke ställt rätt diagnos på den sjukdomen. Ja, herr Nilson, fråga är vilken diagnos som härvidlag är den rätta. Även vi ha betraktat denna sak som en sjukdom i samhällskroppen, en sjukdom mot vilken man kan behöva vidtaga åtgärder, men vi ha sett saken så, att denna sjukdom framkallats av en infektion från det håll, mot vilket vi rikta oss. Herr Nilson vet lika väl som jag, att vid infektionssjukdomar är det av allra största vikt att oskadliggöra just den härd, varifrån infektionen kommer. Den liknelsen kan vara lika god och väga lika mycket som herr Nilsons.

Om detta utskottsbetänkande, sådant det nu föreligger, måste jag säga att det enligt mitt förmenande är en fullständig bankrutförklaring gentemot den försvarsfientliga agitationen här i landet. Det kan icke bestridas, att stora olägenheter och missförhållanden föreligga, men utskottet har icke annat att tillråda däremot än att tiga och lida.

Det har annars varit vanligt, — och många gånger har jag varit med om sådant i lagutskottet — att, när ett missförhållande påvisats i en motion så har man föreslagit en skrivelse, i vilken man påpekat samma missförhållande och begärt undersökning och utredning om vad som kunde göras däremot. Det har varit frågor av vida mindre betydelse än denna, ofta rena småsaker, men alltid har man varit välvillig mot motionärerna och resonerat som så: De ha dock pekat på ett obestriddigt missförhållande, och icke bör det läggas motionärerna till last, om de icke nu på rak arm kunnat anvisa bestämda botemedel. — Här vill man dock icke göra på det sättet, trots att vi här, mer än någonsin, ha behov av att någonting blir gjort.

Sista gången denna fråga var uppe föreslogs en lagändring; då dög icke den. Nu föreslås det vanliga: en skrivelse med begäran om allsidig utredning och om de förslag som ur en sådan utredning kunna framgå, dessa förslag må sedan utmynna i lagar eller andra åtgärder. Men icke heller det vill man vara med om.

Det har förut påpekats, att det årligen offras stora summor för försvaret och att dagsverken gå bort genom de värnpliktiges övningar till värde, som motsvara väldiga summor. De flesta av oss, om man undantager herr Lindhagen och hans meningsfränder, äro väl också av den uppfattningen, att vårt försvarsväsen är av vital betydelse för vår nationella tillvaro. Men trots detta skall man fortfarande intet göra mot en agitation, som målmedvetet och öppet arbetar på att förstöra grundbetingelserna för att försvaret en gång skall kunna fylla sin uppgift om det verkligen behövs.

Denna agitation, det kan icke hjälpas, undergräver aktningen för hela vårt försvarsväsen; den förstör disciplinen inom armén; den planterar, vattnar och vårdar omsorgsfullt revoltens planta inom

Ang. den försvarsfientliga agitationen.
(Forts.)

armén; den genomsvårar så småningom de de djupa leden med insubordinationens anda; den jagar bort de bättre elementen från officers- och underofficerskårerna; den hindrar och försvarar den anställning av de stamanställda, som behöves för att hålla vårt försvarsväsen uppe.

Jag förmodar, att de herrar inom denna kammare, som representera antimilitarismen, känna sig stolta över det verk de åstadkommit. Men jag får säga, att får det fortgå på detta sättet och agitationen bära frukter i den omfattning, den hittills gjort, då komma vi att stå värnlösa den dag då värnet behöves. För mig är denna agitation ett ont, mot vilket det är nödvändigt att landet värjer sig; värjer sig till varje pris. Och det går, om man vill. Men endast genom regeringens mellankomst kan den allsidiga utredning åstadkommas som klarlägger både det faktiska läget i olika hänseenden och de åtgärder mot det ena eller andra av dessa missförhållanden, som möjligen kunna vara att tänka på. Det är således icke rätt att säga, att därför att motionärerna icke kunnat anvisa vissa bestämda åtgärder, intet skall åtgöras. Det är just därför som denna riksdagens skrivelse behöves, och jag frågar er: Är det rimligt att neka en utredning, då intet annat begäres än en allsidig undersökning i en sak, som så allvarsamt berör vårt fosterlands väl och ve? Äro ni rädda, mina herrar, för att uttala t. o. m. det ogillande av denna rörelse, som skulle ligga i att man begär en skrivelse av det innehåll, som motionärerna nu föreslå? Jag kan icke förstå denna valhänthet mot en agitation så landsskadlig som den här ifrågavarande. —

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Vennerström: Herr talman! Herr Petersson i Lidköping villastad är dels motionär i frågan och dels reservant i utskottet men därjämte också högerns främste man inom det utskott, som behandlat denna motion. Det är därför tämligen naturligt, att han dragit en tapper lans till förmån för sin egen motion. Det hade varit mera förståeligt, om han dragit den lans, som låt oss säga 1913 eller 1914, under den period då den svenska militarismen genomlevde en våldsamt renässans. Hade herr Petersson kommit med samma tankar vid detta tillfälle, då det Sven Hedinska signalhornet ljöd över allt Sveriges land såsom en förberedelse till den Hammarskjöldska härordningen av 1914, på den tiden då man ännu ansåg, att militärerna voro världens välgörare och herrar, jag då hade det varit förklarligt, om dessa tonfall kommit från herr Petersson i Lidköping villastad. Men då man hör dessa tonfall i nådens år 1917, efter två och ett halvt års världskrig, då vi alla se vad militarismen egentligen är, och huru världens välgörare egentligen äro världens förstörare, då vi se, huru folken bereda sig att en gång för alla göra rent hus och sitta till doms med de männen, då finner man det tämligen oförklarligt hur han kan komma med sådana yttranden, som han gjorde. Det är en genklang från 1914, från dess som man vill hoppas för all framtid dödsdömda idéer, som här gå igen, en

genklang som visserligen vittnar om ett mod, men det mod, som man snarast ville kalla dumdristighet, det mod, med vilket man enligt vad Skriften själv säger »plågar förgås».

*Ang. den för-
svarsfientliga
agitationen.*

(Forts.)

Herr Petersson i Lidingö var icke alls nöjd med den lagstiftning mot den antimilitaristiska agitationen, som redan finnes i vårt land. Han mätte vara en synnerligen skarp finsmakare på antimilitaristlagar, som icke är nöjd med vad som redan finnes. Han har dock, som bekant varit minister och vi, som äro något intresserade för den antimilitaristiska agitationen, vi känna mycket väl till, huru just den åtalsperioden, som inföll då han var justitieminister, är sådan, att vi aldrig någonsin förr genomlevat en sådan användning av de lagar mot denna agitation, vilka man nu förklarar icke alls duga något till. Jag vill minnas, att man på den tiden gjorde en liten resumé, en sammanfattning av herr Peterssons ämbetsgörning som justitieminister och speciellt som åtalsminister, en sammanfattning av antalet åtal, och man kom till det resultatet, om jag icke misstager mig, att det ådömdes sammanlagt bortemot ett hundratal år av fängelse och straffarbete, just under hans tid, tack vare de antimilitaristlagar som då gällde.

När vi se sådana exempel, tycker jag sannerligen det är litet för djärvt och även något glupskt tilltaget att säga, att det icke alls räcker med den lagstiftning, som redan finnes mot den antimilitaristiska agitationen. När vi dessutom leva i nådens år 1917 och ha två och ett halvt års världskrig bakom oss, och sett huru i vårt eget land brutalitetens idéer från 1914 trampat fram med klumpiga militärstövlar och härjat mot tanke- och yttrandefrihet, mot den medborgarfrihet, som borde hövas varje svensk man, tycker jag, det säger jag ännu en gång, att det är tämligen förmätet att komma med krav på nya antimilitaristlagar, som ännu mer än vad redan nu är fallet, skulle befolka de svenska fängelserna med ärliga män, som av bästa samvete drivit sin fredliga, sin antimilitaristiska agitation.

Jag vill erinra om, att vi redan debatterat en sådan historia, den då man med militärens tillhjälp tog bort svenska folkets fria rätt att åtminstone få samlas på öppen landsväg under Guds fria himmel. Vid 1 maj-tiden fick man bevittna hur en överste i Skövde behagade förbjuda sitt manskap att besöka ett möte, som jag själv skulle hålla, och där jag skulle tala över ämnet: Vad vill den socialdemokratiska vänstern? Då sådant får ske, kan man då säga, att de svenska militärerna äro fullständigt urståndssatta att bevara sitt manskap från den s. k. antimilitaristiska propagandan?

När vi vidare se, huru massor av ärliga svenska män, som av fredskärlek drivits fram till sådan agitation, kastas i fängelse på grund av s. k. brott i form av muntlig och skriftlig antimilitaristisk propaganda, då vi taga fasta på förräderiprocessen, som bakom sig hade såsom drivande moment den svenska militärkassen, och då vi vidare se det åtalsraseri, som gjort 1916 till det mest svarta året ifråga om anställande av åtal, svartare t. o. m. än 1888, då åtal anställdes mot den tidens socialdemokrater, när man ser detta, hur

Ang. den för-
svarsfientliga
agitationen.
(Forts.)

kan man då, som herr Petersson och hans kamrater, påstå, att detta icke räcker? Hur kan man då yrka på att vi måste ha nya antimilitaristlagar, därför att vi icke kunna reda oss med vad som redan finnes?

Det mest förvånansvärda i denna historia är den fruktansvärda felsyn, den rent bedrövliga psykologiskt oförklarliga felsyn, som man anlagt på hela detta problem. Men det är mycket förklarligt, när det kommer från en tankevärld, som alstrat sådana förslag som exempelvis herr Jespersons prygelmotion, eller sådana företeelser som svarta gardet, sorgligt i åminnelse. Det är mycket förklarligt, att det ur en sådan tankevärld skulle komma fram begäran om nya antimilitaristlagar av ett eller annat slag. Herr Petersson minnes nog hur det var när han själv var justitieminister, då det fanns lagar som också kommo till användning. Lyckades herr Petersson, som väl även då ansåg att antimilitarismen var en skada, en kräftböld, som borde opereras bort, lyckades han med detta? Kan någon påstå att denna agitation sedan dess blivit mindre än den var före hans justitieministertid? Nej, herrarna kunna mycket väl gå fram på samma bana och vara fullkomligt övertygade om att denna propaganda kommer att växa steg för steg, allt efter som ni skapa nya lagar och skapa nya martyrer. Herrarne kunna också vara livligt övertygade om, att den antimilitaristiska propagandan verkar med sådan kraft, att den icke endast borttager den s. k. militarismen, d. v. s. utväxterna på det militära systemet, utan själva detta system såsom sådant kommer så småningom, till gagn för vårt folk och för mänskligheten, att försvinna, tack vare denna agitation.

Den antimilitaristiska agitationen är till en början rotad på de missförhållanden, som finnas inom det militära systemet. Här ha herr Holmdahl, herr Lithander, herr Petersson i Lidingö villastad framhållit, att officerarne äro illa behandlade av de civila, och av menige man. Gnälla icke herrarne för mycket? Det brukar sägas från militärt håll, att manskapet är morsgrisar, men äro icke officerarna det själva, när det klagas från deras sida över ett och annat hårt ord, som kommit från civila och menige man gentemot svenska officerare.

Herr Holmdahl kommer också och talar om den systematiska förföljelsen av underbefalet. Men, mina herrar, måste ni icke erkänna, att svenskt underbefäl sannerligen icke äro Guds bästa barn! De äro minsann inga vita änglar som gå med oskuldens vingar, utan jämföra vi dem med civila och menige man, så lära nog de senare stå sig ganska väl vid en sådan jämförelse.

Herr Holmdahl har talat om hur officerarna bli föremål för en massa skällsord. Han har anställt en enquête, som omfattar icke mindre än aderton regementen, där officerarne klagat över hur våldsamt illa de behandlats från civilt håll och även från menige man. För balansens skulle hade det varit bra, om man fått en liknande enquête från menige man för att tillnärmelsevis kunna se huruvida, då herr Holmdahl säger att officerarnes inre reser sig mot det hån och den skymf, som kommer dem till del, icke manskapet självt

har något inom sig, som också reser sig mot allt det hån och den skymf, som tyvärr allt för ofta kommer från officerarnes sida, från de högste såväl som från de lägste. Herr Holmdahl anförde särskilt Kalmar regemente och hur översten där klagat över att hans underbefäl hade blivit illa behandlade med skymford från civilt folk. Ja, när herr Holmdahl tog fram just Kalmar regemente, så nödgas jag läsa upp en liten bit ur militieombudsmannens ämbetsberättelse för det gångna året och som handlar om hur man även från officerarnas sida använder icke bara sådana uttryck som överste Björkman uppe i Falun en gång i världen utan långt svårare ord än han, då det gäller att tilltala menige man inom regementet ifråga. Här hade en kapten vid Kalmar regemente blivit anmäld för militieombudsmannen, därför att han, såsom klagandena säga, ofta »använt kränkande tillmälen av råaste slag». Citaten äro ur militieombudsmannens ämbetsberättelse. »Sälunda hade han mycket ofta och, i synnerhet under den tidigare delen av tjänstgöringstiden, så gott som dagligen tilltalat klagandena såväl enskilt som avdelningsvis med sådana ord som 'djävla knölar', 'djävla busar', 'djävla drumlar'. En mängd andra snarlika yttranden hade även använts. Särskilt ville klagandena framhålla, hurusom kaptenen en gång under skjutövning skrikit till en avdelning: 'om ni inte tiger, så skall jag slita tungan ur halsen på er, edra djävla drumlar'». Jag skulle önska, att herr Holmdahl för rättvisans och balansens skull ville vara vänlig att i en kommande motion, år 1918 eller något följande år, även medtaga sådana saker som denna. Då kunna vi kanhända bedöma saken ur mer opartisk synvinkel än herrarna från högern här gjort, då de begärt en skärpt lagstiftning mot antimilitarismen.

Här kom herr Lithander och jämrade sig över att nu skall man för menige man ute ibland folket, som kanske kasta ett eller annat gläpord efter befälet, kräva allmän rösträtt. Jag vill ställa den frågan till herr Lithander — om han är här — hurvida han verkligen anser, att sådana här militärer som dessa, som mot menige man begagna sådana ord, äro mera värdiga att få allmän rösträtt eller äro värdiga att premieras med högre rösträtt än andra tack vare den 40-gradiga skalan. Svara på den frågan först, och sedan kan herr Lithander vara vänlig, om han har mod, att ställa den fråga, som han gjorde i början av sitt anförande.

Men den antimilitaristiska agitationen vilar ju icke bara på dessa missförhållanden, som finnas inom militarismen. Den vilar självklart på detta militärsystem självt. Så länge det finns ett militärsystem, så länge skall det, såsom herr Lindhagen anförde, finnas en antimilitaristisk agitation, ty det är dock inom varje människa, åtminstone inom många människor, någonting av det bästa, som reser sig gentemot den tanken, att man skall kunna med våldsamma, blodiga vapen gå till anfall gentemot andra folk och mot kamrater, som befinna sig i samma dåliga ställning, som fattigmans folk i vapenrocken gör inom det egna landet. Man vill ha bort den antimilitaristiska agitationen. Gärna det! Var då vänliga

*Ang. den för-
svaresfientliga
agitationen.*

(Forts.)

Ang. den för-
svarsstänliga
agitationen.
(Forts.)

och gå till roten, gå på vår linje, tag bort själva militärsystemet, bränn upp alltsammans! Det är enda möjligheten att få bukt med det hela. Då få vi bort den antimilitaristiska agitationen, då få vi bort antimilitaristlagarna, och då få vi bort sådana dödsdömda och dödfödda projekt till nya antimilitaristlagar, som herrarna av högern framlagt just i denna motion.

Jag vill yttermera säga, att i de tider, som vi nu genomleva, efter 2¹/₂ års världskrig, när vi se, hur militarismen har avklätt sig sitt vackra patriotiska hölje, när vi se, hur militarismen innerst är ett grinande benangel, som går fram trampande över väldiga högar av miljoner människolik, när vi se allt detta, måste vi icke då säga oss, att om några tankar borde fritt få förkunnas från hus-taken, så borde det vara dessa antimilitaristiska tankar, och om man borde straffa några tankar, så borde det väl vara militarismens idéer, som bragt världen dit, där den nu befinner sig, och som sökt även hos oss, utan intrång från myndigheterna, driva vårt land i fält.

Herr Höglund i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Inledaren av denna debatt, herr Holmdahl, behagade i slutet av sitt anförande stämpla antimilitaristerna som samvetslösa förledare. Det kunde kanske vara onödigt att protestera mot sådana smädelser, ty de kunna ju kvitta oss lika. Men jag vill ändå säga det, att nog tror jag, att vi antimilitarister ha lika gott samvete och lika ärlig övertygelse som herrarna på högerkanten och kanske till och med litet bättre.

Herr Holmdahl sade — han prisade oss också — att ingenting hade underlåtits för att göra den antimilitaristiska agitationen så effektiv som möjligt. Tyvärr kunna vi icke helt och fullt ta åt oss det berömmet. Jag måste tillstå, att åtskilligt har verkligen underlåtits från socialdemokratiens sida, särskilt från dess högerelement, och hade icke detta underlåtits, så hade sannerligen icke läget i vårt land varit så eländigt som för närvarande och icke heller det politiska förtryck kunnat råda, som vi nu lida under. Men i den bemärkelsen skall jag godtaga hans lovord, att jag lovar — och jag tror, att jag kan göra det å mina meningsfränders vägnar, — att vi till ett annat år, när herr Holmdahl återkommer med sin motion, skola ha gjort oss fullt värdiga det beröm, han ödslade på oss.

För att vara rättvis även mot högerns motion, så vill jag inledningsvis ge den två erkännanden. Jag erkänner sålunda, att högern har rätt, när den i motiveringen till sin motion säger, att man får icke, som visst några liberaler framhållit vid ett föregående tillfälle, betrakta antimilitarismen såsom ett övergående fenomen. Nej, det är nog riktigt. Såsom senast min vän Ivar Vennerström och även andra påpekat i debatten, sammanhänger den med militarismen själv och kommer icke att upphöra, förr än denna blivit avskriven. Antimilitarismen är icke något *övergående ont*,

utan antimilitarismen är något *förblivande gott*. Den är, såsom herr Lindhagen vid ett annat tillfälle sagt, mänsklighetens hopp.

Vidare säges det i motiveringen till denna motion, att det också är oriktigt, när man gör gällande, att antimilitarismen blott riktar sig mot militärväsendets utväxter. Den är, säger man, i stället rent och klart försvarsfientlig. Ja, det är alldeles riktigt. Den antimilitarism, som åtminstone jag företräder, den är rent och klart försvarsfientlig. Den riktar sig icke bara mot dessa utväxter på militärsystemet, som bestå i de värnpliktigas hundsvottering av officerarna, i de grova svordomarna, som vi hört påtalas, i den på många håll dåliga maten, i hela detta preusserisystem, som man här så skarpt riktat sig mot. Jag vill dock säga, att detta är egentligen icke bara »utväxter» utan *en del av militarismens väsen*. Ni komma säkerligen aldrig att uppleva den dag, då militarismen kvarstår såsom institution, utan att dessa utväxter samtidigt finnas kvar. Det är en illusion att hoppas på en sådan förändring i det avseendet, som herr Nilson i Örebro så varmt förordade, att man skall få bort alla dessa vidrigheter. De höra naturligt samman med militarismen. Därför är det också riktigt och konsekvent från vår ståndpunkt, att vi icke blott arbeta för att lägga vår kritik mot dessa visserligen mycket vederstyggliga missförhållanden utan lägga vårt angrepp mot militarismen som institution, som system, också i vetskap om att denna är livsnerven i det bestående kapitalistiska samhället, som vi gjort till vår uppgift att söka omstörta och förändra.

Jag förstår mycket väl, att högern med vetskap härom känner sig ytterligt orolig inför denna propaganda. Det nuvarande gamla samhället är ju så ruttet att det håller icke att ta i, det måste och kan endast sammanhållas med militarismens järnband. Därför blir också hos oss socialister kampen mot militarismen en del av och liktydig med kampen mot hela den nuvarande samhällsordningen. Man kan icke föra en verklig socialistisk kamp mot det nuvarande samhället och samtidigt vara, som herrar högresocialister äro, varm anhängare av militarismen som princip. Denna militarism, som vi haft i Europa, som nu under världskriget förvandlat hela världen till ett helvete, borde väl också vara mogen för att nu själv störtas i avgrunden.

Högern, det härskande partiet, har nu en känsla av att man dansar på en vulkan. Det har börjat visa sig på sistone i dessa tider både här i landet och i andra länder, att till och med militären har smittats icke av 1914 års utan av 1917 års idéer, av ryska revolutionens idéer, som jag hoppas inom kort skola förverkligas litet varstades, även i vårt land.

Det gäller nu från högerens utgångspunkter att framför allt söka isolera militären, isolera de värnpliktige, isolera manskapet från beröring med den farliga antimilitaristiska smittokällan. Fredrik II sade mycket träffande: »Om mina soldater började tänka, skulle icke en enda man bli kvar.» Soldaterna ha nu börjat tänka även här i Sverige. Det är därför vi möta detta förfärliga anskri från höger-

Ang. den försvarsfientliga agitationen.
(Forts.)

Ang. den för-
svarsfientliga
agitationen.
(Forts.)

håll, att det är nödvändigt att genom lagstiftningsåtgärder hålla dem kvar i den tanklöshet, i den slöhet, i det oförstånd om deras eget och deras klass väl varpå hela det nuvarande reaktionära systemet vilar. Att det uti denna ifrågasatta lagstiftning mindre gäller att värna armén i dess egenskap av nationell upprätthållare, i dess egenskap, som herr Petersson i Lidingö villastad sade, »att värna den nationella tillvaron», utan att det snarare gäller kampen mot den inre fienden, kampen mot arbetareklassen, mot folket, det framgår synnerligen drastiskt av en artikel i Svenska Dagbladet för i dag, som herrarna kunna titta på. Där finnes följande uttalande, som jag skall be att få citera: »Det gäller här ej krigsduglighet utan *fredsduglighet*, det gäller ej blott att sätta en damm för arbetet på att göra svensk trupp ofarlig för *fienden* — den synpunkten duger ej hos oss som plattform för dramdrivande av militär lagstiftning — det gäller nu att förhindra att svensk trupp blir farlig för oss själva, för svensk frihet — (hm) — rätts- och samhällsordning. Befälet fordrar lagens hjälp på det ej opålitliga element bland truppen skola under vissa förhållanden gå det ur händerna redan i fredstid. Ja, det där är nog så sant och riktigt, det är jag övertygad om. Vi hava ju sett, hur denna ångest hos den härskande klassen, som är ansvarig för vårt lands nuvarande förskräckliga läge, har avspeglat sig på sistone exempelvis 1 maj, då man väntade revolution och då på ett hus alldeles här i närheten det till och med drogs upp kulsprutor, för att man skulle vara beredd att försvara det gamla reaktionära eländet mot folkets revolution, som de sjuka samvetena läto framstå som ett hotande spöke, som skulle träda fram första maj. Ha vi icke sett för övrigt hur man överallt har på detta sätt hållit militär i beredskap, icke för att värna landet utåt utan mot svenska folket självt under dessa tider. Senast i dag hava vi fått underrättelser uppifrån Sesskarön, där militärernas huvudlösa uppträdande nu har provocerat de sorgligaste händelser, till olycka för de människor, som nu råkat i konflikt med militären däruppe.

Högern famlar sålunda efter en räddningsplanka för det bankrutterade militära systemet. Jag betvivlar emellertid, att denna lilla utredning, som man nu har inskränkt sig till, kommer att bli något vidare starkt halmstrå för detta system att rädda sig på eller att vila på.

Nu söker man hetsa upp stämningen genom alla dessa anonyma angivelser och anklagelser, som min vän Fabian Månsson nysgisslade och som jag också skall be att få reducera till deras rätta värde. Det är rätt märkligt förresten att finna, vilken inkonsekvens, som råder i denna motion i det avseendet, och hur herrarna slå sig själva på fingrarna. Å ena sidan anföres nämligen en massa uttalanden av militära chefer, anonyma uttalanden, vilkas värde därför torde vara högst problematiskt. — Jag skall icke citera dem: ty de äro ju redan kända. Å andra sidan anför man emellertid i motionen utdrag ur den antimilitaristiska agitationens litteratur, speciellt ur en liten skrift, som heter »Antimilitaristisk katekes»,

som knappast torde behöva denna reklam, då den den förutan redan utgått i 70,000 exemplar. Emellertid skadar det aldrig med en liten extra reklam. Det heter i denna lilla katekes bland annat: »Varje klubbist i vapenrocken bör försöka att under beväringstiden vinna minst en värvad åt socialismen. Då den militära klubbisten går till ett möte, fest eller samkväm, bör han bjuda med sig sin värvade kamrat.» Längre fram heter det: »Framför allt vill vi lägga de militära kamraterna om hjärtat, att de är kött av vårt kött och blod av vårt blod, och om den härskande klassen i sin halsstarrighet skickar dem ut mot för proletariatets rätt strejkande kamrater, de då vet hur plikten bjuder dem att handla.» Ja mina herrar, kan man verkligen påstå, att en sådan agitation skulle inrikta sig på att genom överväld, genom skällsord och genom trakasserier av det fast anställda manskapet driva detsamma ifrån sin tjänst, när det tvärtom uttryckligen framhålles, att den socialistiska ungdomen bör förbrödra sig med militärerna, med sina kamrater i vapenrocken, även med de fast anställda. Det är alltså uppenbart redan av dessa citat — jag skulle kunna förmera dem med utdrag ur många andra artiklar och uttalanden i vår press — att vi sträva, såsom vi bedriva vår verksamhet, med rakt motsatta medel mot dem, som herrarna av högern här göra gällande och taga till förevändning för att söka få till stånd en skärpt lagstiftning mot antimilitarismen. Det är sålunda osant, det vågar jag fastslå, att dessa påtalade övergrepp mot underbefäl och värvat manskap, i den mån de tilläventyrs verkligen förekomma, ha något som helst samband med den antimilitaristiska agitationen, och det har icke heller på minsta sätt kunnat påvisas, utan det är bara ett enkelt påstående, som man kastar ut utan en tillstymmelse till bevis. Jag vill säga, att om officerskåren har gjort sig så hatad, att den är föremål för dylika smädelser och dylika angrepp, då är det säkerligen icke den antimilitaristiska agitationens fel, utan det torde nog vara officerarnas egen förtjänst. Jag vet mycket väl och har hört det av många unga arbetare, som varit ute och exercerat, att det finns mycket hyggliga och välvilliga officerare, men vi veta också alla, att det finns många, många, och det är kanske flertalet, som äro raka motsatsen härtill. Det är icke underligt om under sådana förhållanden det ibland ungdomen råder en viss upphetsning emot officerskåren på sina håll. Men jag tillåter mig tillägga det, att vi skola för vår del mycket gärna förbrödra oss även med herrar officerare, ifall det finnes någon möjlighet att uppnå samförstånd med dem.

Det har också på sistone i dessa tider bildats små organisationer, som även blivit omnämnda i denna debatt, kallade »Soldater och arbetare», och som just sträva efter att förbrödra dessa båda samhällsgrupper. Alltså ytterligare ett bevis på oriktigheten i den framställning, som är gjord i denna motion och även här i kammaren i dag från flera högerhåll. Herrarna av högern torde väl nästan få anledning att snart instämma med Ossiannilsson i hans ironiska ord uti en bekant dikt: »Vårt bästa skydd, vår mili-

Ang. den för-
svarsfientliga
agitationen.
(Forts.)

Ang. den försvarsfientliga agitationen.

(Forts.)

tär, är snart vår värsta fara.» Det är eget att se detta: äro vi ovänner med soldaterna, så är det galet, då anklagar man oss för det. Göra vi oss till vänner med dem är det ännu värre. Hur vi vända oss, hava vi ryggen bak och över oss den antimilitaristiska lagstiftningens ris.

Jag skall nu icke här upprepa de skäl, som redan äro anförda ur yttrandefrihetens och den medborgerliga frihetens synpunkt mot den här ifrågasatta lagstiftningen. Det är redan onödigt ur den synpunkten, att dessa skäl åtminstone till vissa delar äro senterade av vänstern, medan de icke bita det minsta på högern, utan det tvärtom för densamma är ytterligare ett skäl för en sådan lagstiftning att man därigenom inskränker yttrandefriheten till ett minimum. Men jag skulle till sist vilja fråga: Vad tjänar det egentligen till att komma fram med sådana här försök? Även om de skulle lyckas, vad gagna de? Militarismens sak skulle icke vinna det allra minsta av en sådan lagstiftning. Den skulle icke betyda mer, som herr Lindhagen sade redan för många år sedan om Staafflagarna, än en spån framför ett vattenfall. Praktiskt sett blir en sådan lagstiftning utan varje spår av effekt, utom möjligen det, att det måhända kan bli bostadsbrist på våra fängelser, om man så önskar. Fängelserna äro redan överfyllda och räcka väl snart icke till för de offer, som nu falla för de politiska missförhållandena i landet, men det blir också den enda effekten. Vi finge bygga flera fängelser och finge sätta in en del unga arbetare och idealister, som driva antimilitaristisk propaganda, men agitationen skulle gå sin väg framåt lika säkert som någonsin tillföre. Ja, jag tror att resultatet skulle bli det rakt motsatta. Det är en hopplös kamp högern för, när den strävar efter en sådan utvidgad strafflagstiftning mot den antimilitaristiska agitationen. Vad gagnade munkorgslagen av 1889, som skulle stäcka socialismen? Den spelade icke minsta roll, tvärtom den blev en pådrivande kraft i den socialistiska agitationen. Vad ha Staafflagarna uträttat? Icke det minsta, om man undantager, att de skapat en del offer men i öfrigt ha de endast lett till en oerhörd förbittring inom arbetareklassen, en förbittring, som i första hand går ut över militarismen och militärförsvaret. Jag försäkrar er, mina herrar, att ni kunna med ingenting slå ned den antimilitaristiska propagandan, icke med nya lagar och icke med gamla lagar, icke med olagar, inga olaga häktningar, inga olagliga husrannsakingar, inga olaga domar, inga justitieförbrytelser, ingenting skall över huvud taget kunna stäcka denna propaganda.

Jag vill till sist endast påpeka, att här föreligger nu en reservation av herr Lindhagen, som dock icke har blivit omnämnd i debatten, kanske på grund av ett förbiseende av herr Lindhagen själv i hans anförande. Det är visserligen sant, att vänstermajoriteten i lagutskottet avstyrkt lagförslaget, och dess motivering är ju någorlunda acceptabel. Den har åtminstone icke *direkt* givit något finger åt en dylik lagstiftning i en eller annan form. Men det kan icke hjälpas, att man ändå får det intrycket, när man läser

den, att om den icke talar, så *andas* den i alla fall en viss sympati för att man på något sätt hindra den antimilitaristiska agitationen att komma militärväsendet till livs, även om man nu icke kan alls gilla den form, som är framförd från högerens sida. Därför ber jag för min del att få yrka bifall till herr Lindhagens reservation, som i korthet hänvisar till ett tidigare uttalande av herr Lindhagen, däri han säger bl. a.: »Folkens resning mot militarismens förtryck var nutidens aktuellaste kulturrörelse och att antimilitarismen vore för närvarande mänsklighetens enda hopp.» »Denna mening», säger herr Lindhagen i reservationen, »hyser jag fortfarande och hemställer i främsta rummet på detta skäl om avslag å motionerna.»

*Ang. den försvarsfientliga agitationen.
(Forts.)*

Med instämmande i den motiveringen skall jag sålunda be att få yrka avslag på motionen och bifall till utskottets förslag men med herr Lindhagens motivering.

Herr Liljedahl: Herr talman, mina herrar! Jag begärde endast ordet för att giva en replik till herr Persson i Norrköping i anledning av att han mera direkt vände sig till mig. Han påpekade, att förhållandena i Norrköping äro så idealiska, att där icke förekommit några överfall. Jag vill ingalunda bestrida, att såväl i Norrköping som jag tror på alla platser i vårt land det är oriktigt att låta dessa antimilitarister representera den civila befolkningen. Den civila befolkningen står visst icke i motsats till militärerna, utan dessa antimilitarister bilda en liten och på många håll en mycket försvinnande liten men mycket energisk grupp, som icke alls är att räkna såsom representant för den civila befolkningen. Emellertid vill jag nämna för herr Persson, att, när jag låg i Norrköping, det förekom ett rätt överfall. En officer vid mitt eget kompani, en av truppen mycket omtyckt officer, som skötte sig utmärkt i sin tjänst, blev överfallen av en flock antimilitarister, fega stackare, som gaddat ihop sig och passade på, när officeren gick ensam, och kastade sig över honom.

Eftersom jag nu har ordet, ber jag att få säga några ord i anledning av den siste talarens, herr Höglund, yttrande. Jag vill blott betona, att man ju måste taga ställning till själva principen, om det är riktigt att bedriva antimilitaristisk propaganda bland militärer. Vi militärer befatta oss icke i vår egenskap av militärer med den propaganda, som bedrivs utanför armén, men jag kan ej förstå, hur man från demokratisk synpunkt kan vilja driva fram den satsen, att militärerna skola vara en stat i staten, som står över både regering och riksdag. Ty det blir konsekvensen av den ståndpunkt, som här företrädes av herr Lindhagen och herr Höglund m. fl. Denna agitation åsyftar, att krigsmakten skall själv besluta att avrusta, skall själv besluta att vägra staten sin lydnad. Det vill säga, man ställer krigsmakten över både regering och riksdag. Hur man från demokratisk synpunkt kan förfäktas i en sådan ståndpunkt är mig absolut ofattligt. Jag har angivit en utredningslinje, med vilken jag velat komplettera den, som här pekats på i motionen, förordat en allsidig utredning, där just alla dessa här under debatten från olika håll framkomna på-

Ang. den för-
svarsfientliga
agitationen.
(Forts.)

pekandena skulle kunna bli föremål för utredning, en allsidig utredning alltså, som jag tänker mig skulle verkställas av några personer, representerande alla här i riksdagen befintliga partier, annars blir det icke någon allsidig utredning. Nu begära motionärerna en utredning, där man skall utreda beskaffenheten och omfånget av denna agitation. Tar man med »beskaffenheten och omfånget», får man allt taga hela omfånget, alltså de fyra arter av antimilitaristisk propaganda, som jag erinrat om, nämligen reflexrörelsen, framgången av militära missförhållanden, den skriftliga eller muntliga agitationen, den religiösa antimilitaristiska propagandan och den mera handgripliga propagandan i form av överfall. Jag kan icke förstå, hur man från frisinnad synpunkt kan vägra sin medverkan för en sådan utredning, där det står så mycket att vinna just ur frisinnad synpunkt, exempelvis angående svordomar och sådant, som jag påpekade. Jag skulle kunna påpeka ännu mer, om icke klockan vore så mycket.

Jag ber, herr talman, att ur frisinnad synpunkt få vidhålla mitt yrkande.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! En diskussion med den socialdemokratiska västerfalangen i denna fråga är fullständigt utan gagn. Herr Höglund och hans meningsfränder finna ju något vidrigt och förkastligt redan däruti, att ett folk vill med vapen avvärja ett yttre angrepp. Jag och de, som härutinnan tänka lika med mig, ehuru de eljest tillhöra olika partier, anse, att vårt lands frihet, våra hem och allt vad däri rymmes är värden så oskattbara, att vi, om det fordras, vilja sätta in all vår kraft på att försvara dem. Herr Höglund och jag tala i det avseendet så olika språk, att vi icke kunna förstå varandra. Jag skall därför ej heller ge mig in på diskussion med honom i denna fråga. Men jag kan icke neka mig det nöjet, att, när han talar om de ryska revolutionärerna, erinra om att, så vitt jag sett, majoriteten av de ryska revolutionärerna i denna fråga stå närmare mig än honom. Ty så vitt jag kunnat finna, äro dessa revolutioner ännu nog gammalmodiga att låta förleda sig att slåss för sitt fädernesland.

Sedan skulle jag be att få säga några ord som svar till min ärade granne på länsbänken. Han frågade, *hur* de allmänna straffbestämmelserna skulle tillämpas på dem som misshandla och missfirma militärpersoner. Jo, de skola tillämpas på samma sätt som står civila personer till buds, då de utsättas för överfall, d. v. s. den som råkar ut för överfall skall anmäla den skyldige till åtal eller själv åtala honom. Då säger kanske herr Petersson i Lidingö villastad, att det icke alltid är sagt, att den överfallne kan veta vem som förfördelat honom. Det är sant, men jag antager, att herr Petersson icke har den uppfattningen, att det blir lättare att få tag i den brottslige, om man skärper straffet för förseelsen; samma svårighet härvidlag skulle väl kvarstå.

Vidare sade herr Petersson i Lidingö villastad, att den antimilitaristiska agitationen var en infektionssjukdom. Ja, det är möjligt

att så är, men då skulle jag vilja fråga, om det ej frapperat honom, att den svåraste sjukdomsinfektionen tycks ha skett år 1914.

Ang. den försvarsfientliga agitationen.

(Forts.)

Herr Petersson i Lidingö villastad förklarade sig vara mycket litet tillfredställd med de extra försvarsmedel som gävos genom 1906 års lagstiftning. Det påminner om vissa barn, som ivrigt åtrå en leksak, så länge de icke ha fått den, men som, när de fått den, kasta den ifrån sig som oanvändbar. Jag vill erinra därom, att när antimilitaristlagarna antogs, det från militärt håll och även från herr Peterssons i Lidingö villastad parti förklarades, att dessa lagar voro absolut nödvändiga för att komma till rätta med den antimilitaristiska propagandan. Då voro de nödvändiga, nu äro de, som det tycks, just ingenting värda. Jag skulle vilja fråga min ärade granne, om han ej tror, att ifall riksdagen skulle göra motionärerna till viljes och gem skärpta strafflagsbestämmelser mot den antimilitaristiska propagandan, man några år efteråt — ja kanske mycket snart — skulle säga, att det där var det ingen nytta med, det där ha vi intet gagn av. I själva verket kanske det ändå är så, att man icke kommer till rätta med denna rörelse genom skärpta strafflagar. Däremot skulle det kunna hända, att man vunne något genom att ändra det nu bestående systemet. Flera av de föregående talarna hava rört vid den saken, och jag skall be, att få uttala min anslutning till dem. Det kan hända att med mindre stramhet, med annan ton, med något mera hänsyn till manskapets billiga önskningsar än vad nu på en del håll presteras från militärt håll, det skulle vara lättare att komma till rätta med denna rörelse. Jag tror verkligen, att ju mindre preusseri vi i det fallet lägga oss till med desto bättre skall detta lyckas. I olikhet med herr Lindhagen menar jag nämligen, att vi i vårt land äro ganska känsliga för allt som stöter på preusseri. Jag tror icke, att vårt folk är villigt taga på sig något sådant, det reder sig det förutan. Jag har ännu den kanske naiva föreställningen, att det går för sig att åstadkomma ett försvar för vårt land, som motsvarar våra krafter och fyller sitt ändamål men icke lägger på oss ett olidligt tvång i fredstid.

Då denna motion syftar just i den riktning, som enligt min mening icke är den rätta, vidhåller jag mitt yrkande.

Herr Norman: Herr talman! När denna fråga i fjol behandlades här i kammaren slutade professor Edén sitt då hållna anförande med följande ord: »Jag erkänner, att denna agitation är högeligen beklaglig, och vill i den mån jag förmår det göra vad som verkligen kan göras för att motarbeta den. Jag tror emellertid icke, att detta i någon väsentlig mån står att vinna genom skärpta strafflagsbestämmelser. Jag är övertygad om, att det icke kommer att vinnas genom de bestämmelser, som nu äro föreslagna. Det är på dessa skäl och icke på några andra som jag förenar mig i yrkandet om avslag på motionen.»

Den nu föreliggande motionen har tagit fasta på detta löfte, som jag ville kalla det, från det liberala partiets ledares sida. Här begäres ju en allsidig utredning »angående beskaffenheten och om-

Ang. den försvarsfientliga agitationen.

(Forts.)

fånget av den i landet bedrivna försvarsfientliga agitationen» och att efter denna Kungl. Maj:t ville »för riksdagen framlägga förslag till den lagstiftning och de övriga åtgärder, som må vara erforderliga för att förebygga den fara för rikets värnkraft, som en dylik agitation finnes kunna innebära».

Jag hade verkligen väntat, att då detta löfte gavs förlidet år, herr Edén nu skulle lägga sitt tungt vägande ord i vågskålen för att medverka till en lösning av frågan i sådan riktning som motionärerna föreslagit. Jag hade så mycket mera denna förhoppning, då för något mer än elva år sedan professor Edén — han var då icke ledamot av riksdagen — bland andra var anordnare av ett stort offentligt möte i Uppsala, tillkommet för uttalande av en protest mot denna landsförrädliga agitation, som professor Edén själv betecknade den vara. Detta möte hölls i Uppsala den 21 april 1906, och enligt samtida referat ur en Uppsalatidning uttalades av professor Edén, att arbetet mot den landsförrädiska agitationen bland de värnpliktiga icke får monopoliseras, det bör få ett uttryck även av den andra huvudriktningen inom svensk politik, nämligen vänstern, som har lika stora skäl som högern att verka för detsamma. Han uttalade vidare, att det är icke mot en politikens riktning, som försöker med dåliga medel omdana samhället, som vi vända oss, utan mot en riktning, som vänder sig mot samhället självt, samt att förkämparna för densamma äro fria revolutionärer, som ej anse sig behöva lyda lagarna, och vilka rent av vilja, att de värnpliktiga skola sätta sig upp emot de officerare, som kommandera dem. Professor Edén fortsätter: »Vi få dock akta oss för att i denna rörelse inräkna allt för många; vi få ej dit hänföra socialdemokraterna. Detta parti hyser visserligen inom sig dylika element och gör front mot dem med en lamhet, som bör offentligen brännmärkas.» Professor Edén använde synnerligen starka ord i detta sitt föredrag. Å mötet i Uppsala uttalades: »Faran får ej överdrivas, men ej heller underskattas.» Mötet var dock tillkommet för att giva ett uttryck för de närvarandes indignation. Det sades vidare: »Vi tänka ej tåla ibland oss vilket revolutionärt skriferi som helst. Lägerplatserna måste hållas fria från sådana element, på våra talarstolar får ej talas landsförrädiskt utan att dylika talare åtalas, och ej heller få landsförrädiska tryckalster utsändas. Genom vårt deltagande i detta protestmöte vilja vi också visa, att regeringen, när den vill stävja detta onda, har hela opinionen bland folket bakom sig. Det är ej nog med dessa protestmöten. Vi måste kalla upp hela folkets massa till medveten agitation mot detta landsförräderi.» Så yttrade sig herr Edén 1906. Här har i dag i kammaren understrukits med synnerligt eftertryck, att den antimilitaristiska agitationen icke är mindre *nu* än vad den var 1906, och då kräves väl, skulle jag tro, i större utsträckning än förut, kraftiga åtgärder mot denna agitation. Vid detta möte i Uppsala antogs en av professor Edén andragen resolution av följande lydelse: »Män och kvinnor i Uppsala, samlade till möte, vilja, med anledning av den agitation, som dels genom offentliga föredrag, dels genom muntlig och skriftlig propaganda i kaserner och på lägerplatser länge be-

drivits i uppenbart syfte att förleda de värnpliktiga till ohörsamhet i tjänsten och att hos dem undergräva känslan av medborgerliga plikter, uttala sitt skarpa ogillande av denna fosterlandsfientliga och orättfärdiga agitation samt uttrycka sin förvissning om att regeringen, som visat sig behärta vikten av att stävja den för fäderneslandet farliga rörelsen, skall kraftigt fullfölja sina strävanden att undanröja denna samhällsfara.»

Ang. den för-
svarsfientliga
agitationen.
(Forts.)

Ja, så lät det 1906. Jag erinrar ännu en gång, att herr Edén då icke var riksdagsman, icke ledare av ett parti, som han nu i någon mån kan anses vara, men jag vill mena, att dessa ord förplikta. De förplikta till ett fortsättande på den väg, vilken beträddes 1906, så mycket mera som utvecklingen själv har visat, att behov föreligger för en sådan lagstiftning. Men nu motsätter man sig såväl direkta lagförslag i ärendet, som en grundlig utredning, vilken klargör orsaken till vad som förekommit, och varvid förslag kunde framkomma, att råda bot på detsamma.

Nu har här en av det liberala partiets män, herr E. A. Nilson i Örebro, framträtt och talat om att tankegången hos motionärerna och motionen skulle rikta sig emot det svenska folkets frihetskänsla. frihetskärlek — ja, så sades visserligen icke i ord, men innebörden var dock sådan — och skulle icke vara värdigt det svenska folket, som icke skulle tolerera någon attack emot dess frihet. Jag vill emot detta erinra, att förslaget, med den tankegång, som motionärerna haft, riktar sig icke till en attack emot friheten utan riktar sig emot självsvåldet, som är skadligt för friheten själv.

De olika talare, som uppträtt, hava delvis bemött varandra. Någon, herr Fabian Månsson, har velat påvisa, att man icke kommit med några egentliga bevis för denna antimilitaristiska agitation. De bevis som framförts, äro anonyma och betyda icke någonting. Gent emot det har andra talare, till och med inom hans eget speciella parti, kommit med påståenden, där man understrukt hur kraftigt denna antimilitaristiska agitation verkar. Alltså, ett direkt bemötande av vad herr Fabian Månsson ville framhålla såsom verkligt. Under sådana förhållanden, då den antimilitaristiska agitationen är av den art, som alla känna, och drives med en intensitet som aldrig förr; då det vidare har erkänts ifrån framskjutet liberalt håll att den är av landsfördärvlig karaktär och utgör ett hot emot vår egen självständiga tillvaro som folk — då vädjar jag verkligen till alla, som icke låtit sig fångas så grundligt i partipolitikens maskor, att de måst göra sig blinda och döva för varje sakskäl, att taga i övervägande, huruvida icke så starka skäl tala för ett bifall till motionen, och jag hoppas, att ett sådant bifall skall utgöra det beslut, som andra kamraren inom kort kommer att fatta.

Herr talman, jag yrkar bifall till den av herr Petersson i Lidingö villastad avgivna reservationen.

Herr Höglund i Stockholm: Herr talman! Endast en kort replik till herr Pettersson i Södertälje, som tog sig anledning av mitt yttrande rörande den ryska revolutionen att vilja göra gällande en

Ang. den för-
svarsjäntliga
agitationen.
(Forts.)

viss skillnad mellan ryska socialdemokraternas uppträdande i kriget och svenska vänstersocialisters antimilitära hållning. Det hör egentligen icke till debatten, men eftersom vi kommit in på det, ber jag få säga några ord.

Herr Petterssons i Södertälje yttrande bygger på ovetskap eller missförstånd om de socialdemokratiska och revolutionära kretsarnas i Ryssland hållning till kriget. Det parti, som jag närmast sympatiserar med, som jag känner mig släkt med, det s. k. bolsjeviki, det ryska socialdemokratiska majoritetspartiet, har just utsänt till soldaterna en paroll i samma riktning, som vi här företråda, nämligen att de ryska soldaterna böra vid gränserna *förbrödra* sig med sina s. k. fiender, de tyska proletärerna. Jag medger, att det finns revolutionära kretsar i Ryssland, som ha en annan uppfattning, men läget är ju också ett helt annat där än här. Dock delar jag icke den meningen, att socialdemokratien skulle stödja den krigspolitik som i detta nu drives av den liberala bourgeoisiministären, även om vissa skäl tala för en sådan ståndpunkt i Ryssland, som icke kan tillämpas på Sverige. Men finge vi i Sverige en revolution, som utmynade i *proletär diktatur*, skulle jag ock för min del vara med om att försvara den med vapen i hand gent emot en fiende, det må vara en »nation» eller en fiendeklass inom landet, som skulle söka slå ned den. Det vore dock i så fall icke nationen som sådan jag försvarade utan proletariatets sak, socialismen, revolutionen!

Herr Edén: Herr talman! Den ärade talaren på Kalmarbänken har i debattens sista timme anfört ett par uttalanden av mig, som väl voro avsedda att tjäna som en uppfriskande krydda i den matta stämning, som förefaller mig behärska hans ärade partivänner under denna diskussion, Jag beklagar, att jag icke tror, att det finns någon anledning att av denna krydda hoppas någon vidare uppfriskande effekt.

Av de två citaten är det ena 11 år gammalt och det andra 1 år. Jag har icke haft tillfälle att kontrollera det första, men gör den ärade talaren den uppmärksamheten, att jag antager, att det är riktigt efter det tidningsreferat, han kan ha använt. Däremot har jag kontrollerat det andra och funnit det stämma med riksdagsprotokollet. I varje fall tillåter jag mig att förklara, att jag till alla delar står för vad jag sagt och att det är i full överensstämmelse med detta, som jag kommer att yrka bifall till utskottets hemställan.

Den ärade talaren ville göra gällande, att det, som för 11 år sedan sades på mötet i Uppsala, skulle, såsom han uttryckte sig, förplikta. Javäl, det förpliktar till att, på sätt som jag då yttrade och alltid vidhållit, man bör göra vad man förmår för det syfte som i anförandet angavs. Jag för min del gör allt jag förmår för att verka för det svenska försvarets upprätthållande med de bästa därtill tjänliga medel. Vid det tillfälle som då var fattades efter min mening åtskilligt för att, såsom jag tror, att min referent angav, att orden föllo sig, hålla den landsfördärvliga agitationen ute »iffrån kasernerna och lägerplatserna». Emellertid blev på grund av

det läge, som då var, denna lucka fylld genom den lagstiftning, som då kom till stånd. Jag kunde icke på något sätt bidraga till denna lagstiftning i riksdagen, som jag icke tillhörde. Men jag har hört till dem, som sedermera i riksdagen röstat för denna lagstiftnings bibehållande, när det varit ifrågasatt att upphäva den, och det har jag gjort även i år. Förpliktelsen, som herr Norman i Läckeby vill lägga på mig, är i det avseendet fylld; jag har icke undandragit mig den.

Ang. den försvarsfientliga agitationen.
(Forts.)

Herr Norman menade vidare, att i mitt anförande i fjol skulle legat något löfte, som skulle hava uppmuntrat herrar högermotionärer till det steg, de nu tagit. Det är rörande med den uppmuntran, som dessa herrar tyckas ha behövt. Jag skulle ha trott, att de på grund av det nit, som naturligtvis fyller dem, borde hava kunnat handla oberoende av sådana åberopade skäl, och jag beklagar att när de åberopa en dylik uppmuntran, de göra det på ett sätt, som fullständigt förvanskar den mans mening, som de citera. Herr Norman har nu verkligen icke förvanskat det citat, som *han* läste upp, men han har aktat sig för att ordentligt markera den mening, som gör, att det icke ifrån min sida kan komma in fråga, att jag skall bifalla den ifrågavarande motionen. Den meningen lyder så här: »Jag erkänner, att denna agitation är högligen beklaglig, och vill i den mån jag förmår det göra vad som verkligen kan göras för att motarbeta den. *Jag tror emellertid icke, att detta i någon väsentlig mån står att vinna genom skärpta strafflagsbestämmelser.* Jag är övertygad om, att det icke kommer att vinnas genom de bestämmelser, som nu äro föreslagna.» Där ligger hela sammanfatningen av vad jag då uttalade — och det som jag nu strök under vid uppläsningen bör tydligt nog tala mot och ej för en sådan motion som den nu väckta. Ren förvanskning är det, såsom redan framhållits under debatten i första kammaren, när man, som ingress till denna motion, tillåtit sig att citera ett par andra satser ifrån mitt anförande vid förra riksdagen men därvid taga bort det viktigaste av alltsammans. Citatet lyder så här i motionärernas framställning: »Jag tror mig kunna tala för mina kamrater, då jag säger, att även vi djupt ogilla och beklaga en sådan antimilitaristisk agitation, som kan lända till men för krigsväsendets styrka och för vårt lands förmåga att försvara sin självständighet. Men vad det här gäller, det är blott den frågan, huruvida man gör något, som är effektivt och nyttigt, emot denna agitation, genom att» — och så kommer en transumering — »godtaga de strafflagsbestämmelser, som motionärerna nu ha föreslagit». Det som man transumerat bort är följande ord »*genom att på nytt utöka strafflagens paragrafer och särskilt genom att o. s. v.*». D. v. s. just precis det, som varit grundtanken i mitt anförande, både i dess början och slut, utesluter man ur citatet i motionen och halkar över vid uppläsningen i kammaren. Är det på sådant sätt, man skapar löften, på vilka man sedan skall bygga, kan det icke begäras, att den, som man lägger sådana löften falskeligen i munnen på, skall anse sig hava skyldighet att stå herrarna till tjänst med att uppfylla dem.

I fråga om själva saken har jag mycket litet att tillägga till

Ang. den försvarsfientliga agitationen.
(Forts.)

vad som redan blivit anfört. Det är helt enkelt så, att även om man, jag vidhåller det för min del, ogillar den agitation, som försöker angripa disciplinen och aktningen för den militära ordningen, och även om man på det allra starkaste måste reagera emot alla sådana personliga övergrepp, som tyvärr förekomma och som militärer synas vara utsatta för på grund av sin tjänstställning, så är man verkligen icke därför skyldig att gå med på en skrivelse, i vilken faktiskt icke anvisats någon brukbar väg att komma fram till ett bekämpande av denna agitation. Det har i utskottsutlåtandet ovederläggligen uppvisats, att herrar motionärer icke kunnat anvisa några positiva åtgärder annat än dem, som förut blivit föreslagna och av riksdagen underkända, förutom den illustra utväg, som består i att alldeles särskilt privilegiera uniformen. Jag tror verkligen, att vi icke skola taga upp till ytterligare diskussion denna nya punkt i motionärernas framställning. Den är av den beskaffenheten att det mildaste omdöme man kan ge väl är det som utskottet redan har uttalat, och som helt enkelt lyder så, att det förslaget innebär ett drag, helt främmande för svensk folkanda och rättsuppfattning, och skulle säkerligen, om det genomfördes, blott vara ägnat att skärpa motsättningarna emellan civila och militära element i samhället samt att motverka uppfattningen av försvarsväsendet såsom en hela folkets angelägenhet. Hela idén om detta skydd för uniformen är för övrigt endast ett brottstycke av det vida mer genomförda favoriserande av uniformen, som fanns i överste Rosenblads bekanta artiklar i Svensk tidskrift i somras, där uniformen rent av förbands med en hel rad av sociala företräden i det allmänna livet. Där kan man se, om det är skäl att slå in på en sådan väg.

Nej, mina herrar, det är så, att i denna motion finnes icke ett enda positivt uppslag av bärande natur. Det är så, hur än motionärerna klaga över de missförhållanden, de ansett sig kunna konstatera, att de icke ha något att visa på, som skulle kunna hjälpa mot dessa missförhållanden. Jag skall icke taga upp frågan om vad detta kan bero på. Men i största allmänhet tror jag man kan instämma med ett par talare, som sett saken så, att de herrar, som bekämpa den antimilitaristiska eller rättare sagt den försvarsfientliga propagandan, dessa herrar ha icke haft någon förmåga att förstå, hur den propagandan götts och befodrads genom den allmänna politik, som under dessa senare år förts, och som mer än något annat bidragit till att söndra klass mot klass, söndra civila mot militärer och över huvud taget skapa hela denna anda av motstånd mot vad man betraktar, falskligen må så vara, men dock betraktar såsom uttryck för det oförsonliga, oförbätterliga och oföränderliga högerregementet här i landet. Det är redan visat på ett verkligt starkt medel att komma till rätta med en sådan anda. Det medlet heter nu som alltid en politik av verkligt förtroende för folket, en politik, som bygger på folket och icke bekämpar folket, en politik, som vill ha folket med sig och icke regerar det bara med strafflagsparagrafer och tryck uppifrån, en politik med ett ord, som gör, att folket känner, att det i försvarsväsendet har uttryck för sin egen frihet, sin

egen självständighet och sin egen förmåga att fritt utveckla sig. Gå den vägen, mina herrar, med alla dess konsekvenser, då komma vi åtminstone in i en sådan riktning, att vi ha möjlighet att förstå varandra bättre, och då kunna vi möjligen komma till något resultat med de ändlösa och intilldess fullkomligt fruktlösa debatterna om den antimilitaristiska propogandan.

Ang. den försvarsjientliga agitationen.

(Forts.)

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag fick icke svar av herr Pettersson i Södertälje på min fråga, varför det liberala partiet, då han ansåg, att genom strafflagar kunde icke något vinnas, för det första har genomfört de s. k. Staafflagarna och sedan i evighet envisas att bibehålla desamma.

Den siste talaren hade också, såsom jag måste säga liberalerna i allmänhet göra vid sådana här högtidliga tillfällen, några ganska vackra ord i munnen om hur man skall bygga på folket och icke bekämpa folket och hur högern har gått och befordrat antimilitarismen genom sin allmänna politik. Det är just vad liberalerna i stort sett också gjort. De ha genomfört den mest brutala antimilitaristiska lag, som vi ha. Liberalerna ha vidare gjort en kolossal kapitulation för högern och för de Hammarskjöldska militärförslagen. Genom att begå dessa handlingar ha liberalerna i lika hög grad som högern främjat antimilitarismen. Man finner, att när det gäller att från allmänna vackra satser övergå till handling, när det är något viktigt på färde, gå herrar liberaler ofta hand i hand just med högern. Jag kan icke underlåta att säga detta, fastän vi äro ju tacksamma för att herrarna vid detta tillfälle besparat oss, så länge det räcker, att fortsätta på den politik, som ni själva inaugurerat.

Herr Pettersson i Södertälje frågade mig under hand, om jag instämde med herr Höglund, om jag skulle vilja med militärmakt försvara ett segrande proletariat eller vad det var. Jag känner mig ganska tillfredsställd över att jag icke är en s. k. principiell antimilitarist, utan att ordet princip för mig icke alls passar, när man skall tala om militarismen, som själv utmärkes av frånvaron av alla principer. För mig är denna sak en praktisk lämplighetsfråga. Jag känner icke i vad mån de stora rovfåglarna, stormakterna, med alla sina oppgjorda mellanhavanden behöva försvara sig med vapenmakt eller icke. Det s. k. proletariatet har på dessa ställen olika meningar om den saken, och det kan jag icke blanda mig i. För mig är det däremot en praktisk lämplighetsfråga, att våra nordiska länder i den tid som är böra företaga en avrustning, vare sig det är en högerregering eller en liberal regering eller en socialdemokratisk regering, vilken senare väl skulle föreställa proletariats seger, något som icke är säkert för resten eller visst, menar jag. För mig ställer det sig så, att för oss här i Norden, vad slags regering vi ha, under de förhållanden som föreligga är tiden mogen att gå i spetsen och börja en avrustning utan avvaktan

Ang. den försvarsfientliga agitationen.

(Forts.)

på stormakternas avrustningar. I den meningen är jag en utpräglad antimilitarist.

Herr Holmdahl: Herr talman, mina herrar! Jag får säga, att jag blev i hög grad överraskad, när herr Edén gjorde så stor affär av den transumering, som motionärerna tillät sig att göra i hans uttalande från i fjol. Av den vikt herr Edén fäste vid denna transumering synes framgå, att herr Edén har den uppfattningen, att motionärerna i rent bedrägligt syfte förvanskat hans uttalande. Jag vill emellertid försäkra herr Edén, att så icke är förhållandet. Jag vill också försäkra herr Edén, att även om den passus det här gäller hade stått kvar i hans uttalande, hade detta icke alls inverkat på innehållet i motionen; ty för motionärernas framställning, sådan den är utformad, äro dessa ord, som herr Edén fäste så stor vikt vid, av ingen betydelse. Låt oss se till, vad herr Edéns anförande från i fjol innehöll.

Herr Edén förklarade, att han och hans partikamrater djupt beklagade och ogillade en sådan antimilitaristisk agitation, som kunde vara till men för vårt försvarsväsendes styrka och för vårt lands förmåga att försvara sin självständighet. Han tillade därefter: »Men vad det här gäller, det är blott den frågan, huruvida man gör något, som är effektivt och nyttigt, emot denna agitation, genom att» — och så komma de av motionärerna uteslutna orden: »på nytt utöka strafflagens paragrafer och särskilt genom att» — och därefter kommer fortsättningen, som motionärerna infört: »godtaga de strafflagsbestämmelser, som motionärerna nu ha föreslagit. Det är detta och ingenting annat, som den nu föreliggande frågan innebär». Vidare yttrade herr Edén i slutet av sitt anförande: »Jag erkänner, att denna agitation är högeligen beklaglig, och vill i den mån jag förmår det göra vad som verkligen *kan* göras för att motarbeta den. Jag tror emellertid icke, att detta i någon väsentlig mån står att vinna genom skärpta strafflagsbestämmelser.»

Herr Edén har sålunda i detta sitt uttalande förklarat, att han är villig göra vad som verkligen kan göras för att motarbeta denna agitation, och han har endast i ett avseende reserverat sig, nämligen ifråga om skärpta strafflagsbestämmelser.

Huru ha nu motionärerna begagnat sig av detta herr Edéns uttalande? Jo, motionärerna säga, att på detta principuttalande av det liberala partiets chef skola vi bygga vidare för att lösa denna fråga, och för att underlätta lösningen skola vi lägga frågan på en helt annan basis. Vi skola begära en utredning. Jag frågar då: är det att inlägga för mycket i herr Edéns uttalande, då motionärerna vågat sig på att ifrågasätta, att herr Edén skulle kunna vara med om en sådan åtgärd som en utredning? När herr Edén säger i första delen av sitt anförande, och han beklagar och ogillar en *sådan* agitation, som kan vara till men för vårt försvarsväsendes styrka och för vårt lands förmåga att försvara sin självständighet, så ligger ju något hypotetiskt i detta uttalande. Han vill därmed säga, att om det verkligen visar sig, att denna agitation är av sådan beskaffenhet, då be-

klaga och klandra vi den i allra högsta grad. Jag frågar då: varför kan icke herr Edén vara med om en utredning då vi därmed vilja försöka visa, att agitationen verkligen är av samhällsfarlig beskaffenhet? Under alla förhållanden skall väl den utredning, som vi begärt, kunna vara till gagn för denna frågas lösande. En utredning är ju alltid den grund, på vilken man bygger, när man vill komma till något positivt resultat.

Ang. den försvarsfientliga agitationen.

(Forts.)

Under fjolårets debatt fäste man sig också särskilt vid herr Edéns uttalande. Jag vill erinra om att herrar Petersson i Lidköping villa stad och Akerman särskilt togo fasta på vad herr Edén yttrade. Det hade då varit synnerligen välbetänkt av herr Edén, om han då hade uppträtt och sagt: Mina herrar, ni skola icke fästa för stora förhoppningar vid vad jag här yttrat. Hade herr Edén gjort en sådan deklARATION, så skulle vi motionärer icke ha begagnat oss av herr Edéns uttalande, ty man hade då fått klart för sig genast, att detta uttalande var av ingen betydelse.

I detta sammanhang, skulle jag vilja säga några ord angående vad som förut under debattens gång har yttrats mot mitt första anförande.

Herr Pettersson i Södertälje förklarade, att han för sin del icke kunde vara med om något preussiskt system och icke heller några strafflagsbestämmelser. Herr Petterssons anförande var sådant, att det möjligen hade kunnat lämpa sig för fjolårets motion, då det verkligen gällde lagstiftningsåtgärder. Här däremot är det fråga om en allsidig utredning, en utredning på grund av vilken man sedan kan vidtaga antingen lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder. Och det förvånar mig i allra högsta grad, att herr Jakob Pettersson ställer sig avvisande i år emot en utredning, då han 1915 åberopade som huvudsakligt skäl för avslag på den då framlagda motionen, att motionärerna icke hade åstadkommit någon sådan. Nu, när det begäres en utredning, säger herr Jakob Pettersson i Södertälje nej.

Herr Nilson i Örebro förklarade det vara stridande mot hans känsla att gå med på någon av de åtgärder, som här äro ifrågasatta, och herr Nilson drog upp, om jag så får uttrycka mig, ett slags liberalt program för huru man bör inrätta sig för att motverka den antimilitaristiska agitationen. Tror då herr Nilson, att även om vi nu följa detta liberala recept, om vi få en militarism i hans anda, tror herr Nilson verkligen, att den antimilitaristiska agitationen därmed skulle upphöra? Ja, har herr Nilson haft en sådan tro, så har den då blivit grundligt vederlagd av de uttalanden, vi i afton hört dels av herr Lindhagen och dels av herr Z. Höglund. Av deras uttalande framgår det otvetydigt, att hur man än försöker ordna vårt militärväsende, det må nu få liberal färg eller högerfärg, så kommer den antimilitaristiska agitationen alltjämt att fortfara.

Mycket skulle kunna sägas ännu i denna fråga, men då tiden är långt framskriden, skall jag för närvarande avstå därifrån.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o avslag därå och

Ang. den försvarsfientliga agitationen.
(Forts.)

bifall i stället till den av herr Petersson i Lidingö villastad m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o) avslag å utskottets hemställan och bifall i stället till den reservation, som avgivits av herr Lindhagen; och förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) avgivna hava flertalets mening för sig. Men även härom begärdes votering, i anledning varav först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående lagutskottets utlåtande nr 53 antager yrkandet om bifall till den av herr Petersson i Lidingö villastad m. fl. avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till herr Lindhagens reservation.

Omröstningen enligt denna voteringsproposition utvisade 119 ja mot 55 nej, vadan propositionen för huvudvoteringen erhöi följande av kammaren nu godkända lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 53, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan bifallit den av herr Petersson i Lidingö villastad m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Huvudvoteringen utföll med 109 ja mot 64 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anvisande av medel till tackande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet år 1917;

nr 203, i anledning av vissa framställningar rörande anslag under åttonde huvudtiteln;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid vissa läroanstalter jämte i dessa ämnen väckta motioner;

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring åt lärare vid folkhögskolor jämte i ärendet väckta motioner;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid privatläroverken jämte i ärendet väckta motioner;

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i föreskrifterna om avlöning av lärarinnorna vid statsunderstödda enskilda läroanstalter m. m.;

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring åt statens folkskolinspektörer;

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av visst kyrkoherden i Lena församling ådömt skadestånd;

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglemente för avlöning vid armén på krigsfot (krigsavlöningsreglemente); och

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förordning med särskilda föreskrifter angående avlöningsförmåner m. m. vid marinen på krigsfot; samt

från andra särskilda utskottet:

nr 216, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 211, angående omorganisation av fögderiförvaltningen och löneroglering för tjänstemännen därstädes m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

§ 9.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 53, angående ändring i § 12 i förordningen med tulltaxa för inkommande varor;

nr 54, angående ändrad lydelse av rubrikerna nr 65, 144, 164, 187, 188, 190, 609, 610, 624, 625, 626, 627, 628 och 629 i gällande tulltaxa m. m.;

nr 55, angående förordning om tillägg till 9 och 10 §§ samt om ändrad lydelse av 14 § 2 mom., 15 § 2 mom. och 16 § 6 mom. i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin;

nr 56, angående lag om ändring i vissa delar av sjölagen;

nr 57, angående förslag till ändring i 103 § sjölagen;

nr 58, angående lag om försäkringsrörelse m. m.;

nr 59, rörande förslag till stadga angående hotell- och pensionärrörelse;

nr 60, rörande förslag till lag angående beräkning av röstvär-

det enligt kommunalförfattningarna för skattskyldig, vars beskattningsbara inkomst blivit vid bevillningstaxeringen år 1917 av viss anledning nedsatt; och

nr 61, angående lag om ändrad lydelse av 5 § i stadgan den 26 maj 1909 om val till riksdagens utskott.

§ 10.

Till bordläggning anmälades:

bankoutskottets utlåtande, nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i avlöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar m. m.; och

första särskilda utskottets utlåtande, nr 14, i anledning av motion angående krigstidshjälp åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare, som varit anställda hos riksdagen eller i dess verk.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Westman</i>	under 2 dagar fr. o. m. den 1 juni och
» <i>Jeansson i Kalmar</i>	» 2 » » » 4 » .

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 12,14 på natten.

In fidem
Per Crowvall.